

Van Aartsen

indien er geen vredebewarende taak is, een dergelijk verzoek door het Strafhof of de aanklager kan worden gedaan.

Verder merk ik op dat, en de heer Verhagen legde hierbij terecht de vinger, het moeilijk zo niet onmogelijk is voor de EVDB-macht om wereldwijd te opereren. De EVDB is nog in een stadium waarin moet worden nagedacht over een, zoals dat ook bestaat voor de NAVO, strategisch concept voor de Europese capaciteit die er dan komt. Dit wordt overigens door de Nederlandse regering sterk gestimuleerd. Vanaf 2003 moeten wij daar de bouwblokken voor gereed hebben. Een thema uit dit debat is dat het geen staand leger is. Het zal uit modules bestaan, ad hoc samengesteld voor diverse taken. Volgens het concept van de EVDB komt er geen vast arrestatieteam, zoals bijvoorbeeld de Nederlandse politie dat kent, tot stand. Ik zou met een dergelijke discussie niet ver komen in Unie-verband op dit moment. In die geest moet ik aanvaarding van de motie ontraden. De jurisdictie van het hof, ook in het kader van wat hierover namens de regering en in de Kamer is gezegd, luidt: geen vrede zonder gerechtigheid. Dit moet er wel toe leiden dat de gedachte die achter de motie zit – het middel is volgens de regering niet goed – niet verlaten moet worden. Ik wil bekijken of het mogelijk is om steun voor deze gedachte te genereren in het kader van de prepcom in New York.

□

Minister Korthals: Voorzitter! De heer Van Oven vroeg naar samenwerking tussen Nederland, de Nederlandse Antillen en Aruba met betrekking tot de implementatiewetgeving. Wij zijn in onderhandeling met de Nederlandse Antillen en Aruba om het gezamenlijk in een rijkswet onder te brengen. Bovendien zijn wij bereid om bijstand te verlenen bij implementatie in de regelgeving.

Een ander punt is de doorwerking van het statuut op de Nederlandse strafwetgeving. Ik denk dat dit zal meevallen. Het kan ook een inspiratiebron voor ons zijn om daar belangrijke zaken uit over te nemen. Het ligt anders dan bijvoorbeeld uitspraken van het Europese Hof die een directe doorwerking hebben.

Dan kom ik bij het belangrijke punt betreffende de motie van de heer Van Oven, inzake het Nationaal Opsporingsteam Voor Oorlogsmisdrijven. Wij zijn het erover eens dat het NOVO met een leegloop van rechercheurs te doen had; er komen er nu twee bij. Ik ben daar geweest; ik heb het uitdrukkelijk gezegd: er wordt zeer hard gewerkt, maar het is niet altijd het leukste werk, omdat het niet leidt tot vervolgingen. Ik heb ook niet de indruk dat daar op korte termijn een verbetering in te verwachten valt. Wellicht is er één zaak die op een gegeven moment rijp zal zijn voor vervolging. Dat neemt niet weg dat het NOVO natuurlijk klaar moet zijn, als het hof van start gaat. Daarvoor wil ik een plan van aanpak maken vóór het zomerreces. Ondertussen komt er, ook met betrekking tot de werkzaamheden die zij nu doen, een tussenrapportage en een evaluatie. Ik zal proberen dat nog iets eerder dan begin 2002 tot stand te brengen, door het wat naar voren te schuiven. Dergelijke zaken zitten echter in een programma; we moeten er geen wonderen van verwachten. Bij de evaluatie zal ook een plan van aanpak komen met betrekking tot de werkzaamheden van het NOVO als zodanig.

Voorzitter! De heer Van Middelkoop kwam met het "villaprobleem", betreffende de dictator die uit het land weggaat. Dat is dan een soort compromis aldaar, zodat er rust en vrede kan terugkeren en de dictator gevrijwaard wordt van vervolging. Welnu, die mogelijkheid bestaat wel. De analyse is op zichzelf juist, dat de aanklager kan denken: ik kan het allemaal verprutsen door duidelijk te maken dat ik hem ga vervolgen. Het is zo dat de aanklager rekening kan houden met de situatie in een bepaalde regio. Ik vind overigens dat hij dit niet te snel zal moeten doen, want op die manier kom je te gemakkelijk aan de Riviëra te zitten. Er is een mogelijkheid voor de Veiligheidsraad het onderzoek te schorsen; dat kan voor één jaar, maar het kan wel hernieuwd worden. Ook daar zal niet te veel van moeten worden verwacht, om de doodeenvoudige reden dat de dictator natuurlijk zekerheid wil hebben over het niet vervolgd worden. Daar ligt inderdaad een probleem, maar niet ieder probleem is altijd op te lossen.

Mevrouw Karimi vroeg naar de positie van rechtspersonen. In het

Nederlandse recht is er de mogelijkheid rechtspersonen strafrechtelijk te vervolgen en dat wil ik zo houden. In het statuut is dat niet mogelijk; daar zijn het alleen de natuurlijke personen. Echter, als rechtspersonen strafrechtelijke feiten begaan, zitten daar natuurlijke personen achter en dan bestaat er nog wel de mogelijkheid die natuurlijke personen daadwerkelijk te vervolgen.

Vervolgens kwam mevrouw Karimi terug op de terugwerkende kracht. Welnu, dat moeten we bekijken bij de uitvoeringswetgeving. In zijn algemeenheid wil ik wel zeggen dat wij in het strafrecht zelden of nooit – ik weet dit niet precies, maar ik denk dat het "bijna nooit" is – met terugwerkende kracht strafbepalingen toepassen. Daarmee geef ik al aan dat ik er vooralsnog niet aan denk er terugwerkende kracht aan te geven, maar het wordt nog verder bestudeerd; daar komen we dan bij de uitvoeringswetgeving op terug.

De heer Van den Berg sprak over het feit dat terrorisme er niet onder valt. Er wordt in elk geval in het verband van de Verenigde Naties aan gewerkt en over onderhandeld om op het punt van het misdrijf terrorisme tot wereldwijd aanvaardbare definities te komen. Het is evenwel moeilijk om daarop vooruit te lopen, want het ligt zeer moeilijk en gevoelig. Het feit ligt er gewoon dat dit misdrijf niet tot de misdrijven behoort waarover het statuut gaat.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter:** Er zal op een later tijdstip over het amendement, het wetsvoorstel en de moties worden gestemd.

De vergadering wordt van 18.00 uur tot 19.30 uur geschorst.

Voorzitter: Weisglas

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van regels voor het tot stand brengen van een nieuw evenwicht tussen arbeid en zorg in de ruimste zin (Wet arbeid en zorg) (27207);**

- **het wetsvoorstel Vaststelling van regels voor Overgangs- en invoeringsrecht voor de totstandkoming van de Wet arbeid**

Voorzitter

en zorg (Invoeringswet arbeid en zorg) (27208).

(Zie vergadering van 13 maart 2001.)

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Staatssecretaris **Verstand**: Mijnheer de voorzitter! Ik wil graag de Kamer danken voor de inbreng in eerste termijn. Ik heb daar intensief naar geluisterd en geconcludeerd dat die eerste termijn nogal wat verschillende opvattingen en wensen te zien heeft gegeven. Sommige leden vonden het wetsvoorstel te mager en wilden een onse meer, terwijl anderen meenden dat er wel een paar ons af kon. Er is ook gesproken over vrijheid van de sociale partners enerzijds en over de aard en de mate van dwingende voorschriften via wetgeving anderzijds.

Voordat ik inga op de specifieke onderwerpen die gisteravond aan de orde zijn geweest, zou ik met name vanwege de verschillende opvattingen die ik heb gehoord, nog even de hoofdpunten van de Wet arbeid en zorg willen markeren. Ik zal in het vervolg van mijn betoog daarop een aantal keren terugrijpen.

De Wet arbeid en zorg is naast dagindeling en kinderopvang het kernpunt van het beleid inzake arbeid en zorg, met als doel de combinatie van werken en zorgen beter mogelijk te maken. De eerste tranche – de Wet aanpassing arbeidsduur – is inmiddels al in werking getreden.

De Wet arbeid en zorg komt voort uit het emancipatiebeleid. Dat beleid heeft nog steeds als doel de arbeidsdeelname van vrouwen te bevorderen en daarmee hun economische zelfstandigheid te vergroten, niet alleen omdat vrouwen nodig zijn op de arbeidsmarkt maar omdat vrouwen in staat moeten worden gesteld hun talenten te ontplooiën en sociale netwerken te ontwikkelen. Het is ook een kwestie van vooruitkijken naar een vergrijnde en ontgroende samenleving over 20 jaar.

De concrete doelstelling in het meerjarenbeleidsplan is een arbeidsparticipatie van vrouwen van 65% in 2010 – dat ligt in het verlengde van de afspraken die binnen de EU in Lissabon zijn gemaakt – en een vergroting van de economische zelfstandigheid tot ten

minste 60%. Willen wij die doelstelling bereiken, dan is daarmee onlosmakelijk verbonden dat de zorgparticipatie van mannen toeneemt. Daarvoor hebben wij een target geformuleerd van minimaal 40% in 2010.

Uitgangspunt daarbij is uitdrukkelijk dat er sprake is van een keuzevrijheid. Men moet kunnen kiezen. De overheid moet die keuzevrijheid faciliteren zodat er ook daadwerkelijk keuzes gemaakt kunnen worden. Heel belangrijk is dat een en ander gebeurt in het perspectief van economische zelfstandigheid gedurende de levensloop.

Met die uitgangspunten zijn conform het regeerakkoord in de Wet arbeid en zorg een aantal verlofregelingen gebundeld, een aantal nieuwe toegevoegd en op elkaar afgestemd met als doel de inzichtelijkheid, de herkenbaarheid en de toegankelijk van de wetgeving op het terrein van arbeid en zorg te verbeteren. De wet biedt verlofmogelijkheden voor situaties waarin de werkenden een afweging moeten en ook moeten kunnen maken tussen werk en privé, tussen werk en zorg. Het gaat om voorzieningen voor noodzakelijke zorg naast het betaalde werk. Het betreft een bundeling van bestaande voorzieningen en nieuwe voorzieningen. Ik noem het tiendaagse zorgverlof, het kraamverlof, het adoptieverlof en de afstemming van uitkeringsrechten en verlofrechten van werknemers, met werknemers gelijkgestelden, ambtenaren en zelfstandigen.

Een belangrijk uitgangspunt van deze wet, behalve de uitgangspunten die ik net al heb genoemd, is dat het hierbij moet gaan om een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de overheid, de sociale partners en de individuele werkgevers en werknemers. Die lijn hebben wij in de wet doorgetrokken. Wij gaan er daarbij van uit dat de sociale partners primair verantwoordelijk zijn voor de arbeidsvoorwaarden en dat ook de overheid op dit terrein een politieke en maatschappelijke verantwoordelijkheid heeft, die meegaat met de ontwikkelingen in de samenleving. Dat is een samenleving die zich transformeert van een kostwinnersamenleving naar een samenleving waarin mannen en vrouwen steeds meer arbeid en zorg combineren. De expliciete taak van de overheid daarbij is, naast de verantwoordelijk-

heid die sociale partners hebben, het zorgen voor voldoende bescherming voor werknemers, het stellen van normen waar nodig en vooral het geven van een impuls aan de ontwikkeling van arbeidsvoorwaarden door de sociale partners.

Overigens zijn de veranderingen die wij in de Wet arbeid en zorg beogen niet alleen in het belang van werknemers, maar ook van werkgevers. In een veranderende economie en samenleving moeten de arbeidsverhoudingen mee moderniseren voor een goed functionerende arbeidsmarkt, ook in de toekomst. Daarom is mede een belangrijk uitgangspunt van deze wet dat het niet eenzijdig gaat om rechten van werknemers. Er moet door werknemers rekening worden gehouden met de belangen van werkgevers en door werkgevers met de belangen van werknemers om maatwerk tot stand te brengen.

Ik meen dat ik hiermee redelijk in de buurt zit van het cappuccino-model dat mevrouw Dankers gisteravond heeft geschetst, waarin de overheid zorgt voor een basis, de sociale partners aanvullen en de rest wordt overgelaten aan individuele werkgevers en werknemers. Dat cappuccinomodell verschilt evenwel met de samenstelling van de delen in de wet. Bij de vormgeving van iedere verlofregeling en het daaraan gekoppelde uitkeringsrecht hebben wij een afzonderlijke afweging gemaakt: hoe moet de samenstelling zijn? Wij hebben onszelf vragen gesteld over een evenwichtige verantwoordelijkheidsverdeling en de maatvoering. Wij hebben het belang van de financiering afgezet tegen de beschikbare middelen en daarbij duidelijk in het oog gehouden dat je een te grote verzwaaring van de collectieve lasten moet voorkomen. Wij hebben uitdrukkelijk rekening gehouden met de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt. Je moet niet met een regeling komen die voor vrouwen kan leiden tot risicoselectie op de arbeidsmarkt. Wij hebben uitvoering gegeven aan de motie-Örgü en ernaar gestreefd om de administratieve lasten en de uitvoeringslasten van de sociale verzekeringen zeer binnen de perken te houden.

De afweging van die belangen en de factoren die ik net heb genoemd, leidt tot die verschillende samenstellingen in de verantwoordelijkheidsverdeling en de wijze waarop wij dat

Verstand

in de verschillende verlofregelingen hebben vormgegeven. Het zwangerschaps-, bevallings- en adoptieverlof vinden wij zo essentieel dat er geen belemmering voor opname mag bestaan. Daarom hebben wij gekozen voor een volledige loondoorbetaling vanuit het AWF. Bovendien zie je deze vormen van verlof enige tijd van te voren aankomen, waardoor de werkgever bijtijds maatregelen kan treffen om voor vervanging te zorgen.

Bij het kortdurend zorgverlof gaan we uit van het belang van de werknemer om te zorgen. Maar door het recht te clausuleren houden we uitdrukkelijk rekening met de belangen van de werkgever. Daarom hebben wij bij de financiële verantwoordelijkheidsverdeling gekozen voor een derde, een derde, een derde: gedeeltelijke loondoorbetaling, gedeeltelijke compensatie door de overheid en een gedeeltelijke bijdrage van de werknemer. Nogmaals, bij die regeling hebben wij er heel nadrukkelijk naar gestreefd, onevenredig hoge administratieve lasten en uitvoeringskosten te voorkomen. Bij het ouderschapsverlof hebben we een andere mix gekozen. Enerzijds een minimumbescherming in de vorm van een wettelijk recht op verlof, en anderzijds overleg met de werkgever over hoe dat verlof wordt opgenomen. Hier hebben wij gekozen voor een fiscale stimuleringsmaatregel via de Wet verminderde afdrachten, en hebben wij uitdrukkelijk een rol neergelegd bij de sociale partners.

Mevrouw **Dankers** (CDA): Ik vind het heel prettig dat u de hoofdlijnen schetst. Ik wil echter terug naar een eerdere zin, waarin u heeft gezegd dat u de uniformiteit gebruikt om meer mensen te verleiden daarvan gebruik te maken. Hoe koppelt u die uniformiteit aan de verschillende mixen die u aan het uitleggen bent? U kiest immers bij elke regeling voor een ander soort mix. Ik zie dat graag gerelateerd aan die uniformiteit. Dat is namelijk één van de belangrijkste motieven om de vorm te kiezen die u heeft gekozen.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik kan mij niet herinneren dat ik het woord "uniformiteit" heb gebruikt. Als ik mevrouw Dankers goed begrijp, refereert zij aan de motivatie, waarom wij een aantal verlof- en uitkeringsrechten, plus de belangen

van ambtenaren en zelfstandigen in de wet hebben gekoppeld. Ik zie dat mevrouw Dankers haar hoofd schudt, zodat ik haar vraag niet goed heb begrepen.

Mevrouw **Dankers** (CDA): Volgens mij hoeft een zelfstandige geen verlof te vragen aan iemand, voor welke reden dan ook. Die uniformiteit heeft daar natuurlijk geen betrekking op.

Staatssecretaris **Verstand**: Maar wel het uitkeringsrecht, dat in de wet is geregeld.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik wil nog even doorgaan op dit thema, zij het vanuit een wat andere invalshoek. Het valt mij op dat de staatssecretaris haar algemene verhaal begint met de politieke en maatschappelijke verantwoordelijkheid, en met het transitieproces van kostwinnersmodel naar veel meer economische zelfstandigheid en goede verlofregelingen. Ik vind het zo gek dat zij zegt dat zwangerschaps-, bevallings- en adoptieverlof zo essentieel zijn, dat deze vormen via het AWF op een goede manier moeten worden geregeld. Is het ouderschapsverlof dan opeens minder essentieel, zodat dat op een andere manier wordt geregeld: voor lagere en middeninkomens is het heel ingewikkeld om dat op te nemen. Waar is dan die maatschappelijke verantwoordelijkheid opeens gebleven?

Staatssecretaris **Verstand**: De achtergrond van het zwangerschaps- en bevallingsverlof, en in het verlengde daarvan ook het adoptieverlof, is een andere dan die van het ouderschapsverlof. Ik refereer tevens aan de internationale verdragen, waarin afspraken zijn gemaakt. Daarin gaat het vooral om de gezondheid van moeder en kind. In de Wet op het ouderschapsverlof is het onbetaalde recht geregeld. Zo hebben we dat aanvankelijk ook gedaan met de mogelijkheden voor deeltijd. Dat doen we op dit moment ook met kinderopvang: eerst maken we afspraken met de sociale partners, en na een aantal jaren kijken we hoe dat proces verloopt, en of we daarin vertrouwen kunnen hebben. Of moet je op enig moment, zoals we in de Wet aanpassing arbeidsduur hebben gedaan, zeggen: ik zie te weinig vooruitgang, ik sta nu

voor de keuze tussen nog een aantal jaren overlaten aan de sociale partners en wetgeving? Ik zie dat er op dit front bij de sociale partners ontwikkelingen aan de gang zijn. Wij hebben het gezien in het najaars-overleg, waar de flexibilisering van arbeidsduurpatronen, de verlofregelingen, het maatwerk en het meer denken in moderne termen van werk en privé op de agenda van de sociale partners zijn gekomen. In het najaarsoverleg en in het kerstakkoord was dat terug te zien. Ook is dat te zien in de aanbevelingen voor de CAO-onderhandelingen van de Stichting van de arbeid.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik heb al eens eerder gevraagd of het niet een beetje naïef is om daarop zoveel te vertrouwen. Het gaat bij ouderschapsverlof om 5%, wat nu is geregeld in de CAO. Voor een heleboel andere regelingen is het minimaal geregeld. Hoe lang wacht de staatssecretaris nog met uniforme regelingen? Hoe lang wacht zij nog met een vorm van volksverzekering als het gaat om de zorg? Ook de overheid moet haar financiële verantwoordelijkheid wat dit betreft nemen. De overheid moet niet alleen met mooie woorden komen. Zij moet ook de portemonnee trekken. Wij kunnen discussiëren over de kwestie van de collectieve lasten, maar je moet daarmee schuiven.

Staatssecretaris **Verstand**: Het zijn niet alleen maar mooie woorden. Wij trekken de portemonnee ook. Ik wijs op de recentelijk nog verruimde fiscale stimulering van kinderopvang en de sinds 1 januari jl. in werking getreden stimuleringsregeling voor betaald ouderschapsverlof. Ik kom straks nog expliciet terug op de discussie van gisteravond over welke kant het in de toekomst op moet. Daar betrek ik ook de gemaakte opmerkingen over een collectieve verzekering bij.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Voorzitter! Welke concrete signalen heeft de staatssecretaris opgevangen dat er in het voor- en najaarsoverleg en in de Stichting van de arbeid sprake is geweest van een bepaalde ontwikkeling? Ik zie die namelijk niet. Nog niet zo lang geleden is de Deeltijdwet hier behandeld. Toen sprak de staatssecretaris over het tegenovergestelde. Toen gingen de ontwikkelingen te langzaam,

Verstand

waardoor de overheid haar verantwoordelijkheid moest nemen door een basisregeling in het leven te roepen. Waarom geldt dat nu ook voor een aantal verlofrechten?

Staatssecretaris **Verstand**: De eerste aanbeveling van de Stichting van de arbeid over vermindering of vermeerdere van arbeidsduur werd in 1992 gedaan. Bij gelegenheid van het regeerakkoord 1998 is de stand van zaken opgemaakt. Toen is besloten, als onderdeel van de Wet arbeid en zorg en als eerste tranche, een Wet aanpassing arbeidsduur te maken, omdat er werd geconstateerd dat er te weinig voortgang werd gemaakt. Wij zijn nu bezig met de behandeling van de Wet arbeid en zorg. Er is een fiscale maatregel getroffen voor het ouderschapsverlof. Er is sprake van een verruimde fiscale maatregel op het gebied van de kinderopvang. In deze Wet arbeid en zorg is voorts ook nog een aantal maatregelen opgenomen die nog in werking moeten treden. Gelet op de ontwikkeling in het denken die ik zie bij de sociale partners wil ik hun de gelegenheid geven daarmee aan de gang te gaan, mede aan de hand van de stimulerende instrumenten die wij ze aanreiken in de wet. Overigens staat er ook een evaluatiebepaling in de wet. Wij evalueren over drie jaar. Daarnaast monitoren wij. De Arbeidsinspectie kijkt elk jaar hoe het is gesteld met de voortgang in de CAO's. Ik vind dat wij de sociale partners de gelegenheid moeten geven aan de slag te gaan, om een aantal onderwerpen te agenderen en om die daadwerkelijk in CAO's te krijgen. Dat past ook in de afspraken die wij bij het najaarsoverleg met hen hebben gemaakt.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Kan de staatssecretaris iets preciezer aangeven waar zij dat optimisme vandaan haalt? In het debat in augustus vorig jaar bleek dat er geen sprake is van een verdere ontwikkeling als het gaat om de afspraken in CAO's over met name het zorgverlof. Afgelopen zaterdag kreeg ik uit het artikel van de voorzitter van het VNO/MKB in de Telegraaf niet de indruk dat er van die kant veel bereidheid bestaat om afspraken over verlof te maken in CAO's.

Staatssecretaris **Verstand**: Volgens mij ging het daar in het artikel niet echt over. Ik kan niet anders dan

herhalen dat wij nu bezig zijn met het ontwikkelen van instrumenten. Ik wijs nog eens op het fiscale instrument ouderschapsverlof. Dat is afgelopen januari in werking getreden. Het instrument verlofsparen is ook in januari in werking getreden. De sociale partners hebben afspraken gemaakt in het kader van het kerstakkoord, met veel aandacht voor verlofregelingen. Ook gelet op de afspraken tijdens het najaarsoverleg vind ik dat aan deze belangrijke onderwerpen in de sfeer van werk en privé aandacht moet worden besteed. De sociale partners moeten de gelegenheid hebben om dat uit te werken. Ik vind dat wij ons vertrouwen daarin moeten uitspreken.

Ik probeer de nota naar aanleiding van het verslag zoveel mogelijk te volgen bij de beantwoording. Ik kom nu bij de kwestie van het BW, de Ambtenarenwet versus een aparte Wet arbeid en zorg. Dat is gisteravond door diverse woordvoerders aangesneden. Daarbij is gerefereerd aan het advies van de Raad van State. De vraag was waarom, als de Raad van State daar kritiek op heeft, de regering dit dan toch heeft doorgezet. Wij hebben heel goed naar die kritiek geluisterd, maar hebben om een aantal redenen toch besloten om verder te gaan met een aparte Wet arbeid en zorg. Een belangrijk punt voor de coalitiepartijen is dat er in het regeerakkoord afspraken zijn gemaakt over een toen nog zogenoemde Kaderwet arbeid en zorg en nu Wet arbeid en zorg. Ik heb in mijn inleiding al gezegd dat deze wet bij moet dragen aan transparantie, inzichtelijkheid, het koppelen van verlofrechten, waar dat aan de orde is, aan uitkeringsrechten, omdat die nauw verband houden met elkaar.

In dit verband is het misschien goed om onder andere het advies van de Raad van State erbij te halen. Toen het ging om het wetsvoorstel inzake adoptieverlof heeft de Raad van State het advies gegeven om dat niet in de Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen op te nemen en het niet te koppelen aan de Ziektewet, aangezien adoptieverlof geen ziekte is en dus ten principale niet thuishoort in de WAZ en in de Ziektewet. Deze Wet arbeid en zorg geeft bij uitstek de mogelijkheid om zwangerschaps-, bevallings- en adoptieverlof apart, los van ziekte,

te regelen en dan gekoppeld aan het uitkeringsrecht.

De heer Van der Staaij heeft gisteravond nog een ander argument gegeven voor een zekere coherentie naar ambtenaren, werknemers naar civiel recht en gelijkgestelden, door aan de verschillende rechtspraak-kaders te refereren. Natuurlijk heeft de ambtenarenrechter een ander toetsingskader dan de civiele rechter, maar een gelijk begrippenkader kan bijdragen aan een zekere uniformiteit in rechtspraak en daardoor ook in behandeling van werknemers, of het nu ambtenaren zijn of werknemers naar civiel recht. Dat is uiteindelijk toch ook een richting die wij met elkaar ingegaan zijn om de posities van ambtenaren en werknemers naar civiel recht dichter bij elkaar te brengen. Overigens heeft de Stichting van de arbeid in het advies over de nota Arbeid en zorg weliswaar een voorkeur uitgesproken voor het Burgerlijk Wetboek, maar heeft tegelijkertijd in het advies gezegd dat zij ook wel zien dat met de Wet arbeid en zorg de transparantie bevorderd wordt. Dus dat is ook in dat advies naar voren gekomen.

De heer **Van der Staaij** (SGP): De staatssecretaris heeft gezegd dat verschillende rechters zich over deze wetsbepalingen zullen moeten gaan uitlaten. Zij gebruikt dat nu als een argument om voor een kaderwet te kiezen. Maar relativeren de verschillende rechtsgangen niet de eenheid die dit wetsvoorstel suggereert? Het is toch heel ongebruikelijk dat verschillende rechters een uitleg moeten geven aan eenzelfde wet en eenzelfde bepaling?

Staatssecretaris **Verstand**: Ik heb gezegd dat de toetsingscriteria voor de civiele rechter en de bestuursrechter verschillend zijn, maar dat een gelijk begrippenkader wel tot een zekere uniformiteit en gelijke behandeling van werknemers naar burgerlijk recht en van ambtenaren kan leiden.

Voorzitter! Bij de discussie over het wel of niet opnemen van het arbeidsrecht in het Burgerlijk Wetboek, wordt steeds artikel 107 van de Grondwet aangehaald. Mevrouw Dankers heeft gisteren gezegd dat als je het artikel strikt genomen leest, het niet per definitie verplicht tot opname van het arbeidsrecht in het Burgerlijk Wetboek. Er is inderdaad een

Verstand

bevoegdheid om onderwerpen in afzonderlijke wetten te regelen. Die bevoegdheid is juist bij de herziening van de grondwetswijziging versoept. Eerst stond er "enkele onderwerpen" en nu staat er "bepaalde onderwerpen". Je ziet ook dat bepaalde onderwerpen, met name op het terrein van het arbeidsrecht, in aparte wetten zijn geregeld. Ik noem ze nog maar eens: de Arbeidstijdenwet, de Arbo-wet, de Wet op de ondernemingsraden, de Wet melding collectief ontslag, de wet CAO en de wet-Samen. Ook daar zie je de weerslag van de mogelijkheden die artikel 107 biedt.

Volgens mij maakt de heer Van Middelkoop nu voor het eerst een principieel punt van artikel 107. Wij hebben nog geprobeerd om dat na te zoeken. Ik heb in het stenografisch verslag bij de Wet financiering loopbaanonderbreking (Finlo) gelezen dat de hele Kamer, met uitzondering van de fracties van CDA en VVD, voor een motie van mevrouw Van Vliet heeft gestemd, waarin de Kamer de regering verzoekt om een verkenning naar een aparte verlofwet, inclusief de uitkeringsrechten die daaraan gekoppeld zijn.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Wat bedoelt u daar precies mee? Wij hebben daar kennelijk voorgestemd. Heb ik daardoor mijn rechten verspeeld om met argumenten voor het Burgerlijk Wetboek te komen? Dat kan toch niet waar zijn.

Staatssecretaris **Verstand**: Nee, dat heb ik niet bedoeld. Ik heb een aantal wetten genoemd over onderwerpen die niet in het Burgerlijk Wetboek zijn geregeld. Wij hebben gekeken wat daarbij uw inbreng is geweest. Wij hebben het natuurlijk niet in extenso kunnen bestuderen, maar op basis van wat wij tot nu toe gelezen hebben, hebben wij geconcludeerd dat dit de eerste keer is dat u op artikel 107 van de Grondwet ingaat.

Mevrouw **Dankers** (CDA): De staatssecretaris somt veel onderwerpen op die in aparte wetten geregeld zijn, maar ik heb het punt van wetgevingscultuur aan de orde gesteld. Ik kijk graag naar de geest van de Grondwet en niet naar de letter, want over de bevoegdheid heb ik het zelf al gehad. Het gaat mij om de geest en de wetgevingscultuur in relatie tot bijvoorbeeld de column

van Van Dam over het teveel aan regels dat wij over het land uitstrooien.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik heb onze argumenten genoemd om tot aparte wetgeving over te gaan. Een ander argument is dat er een recht op langer durend zorgverlof bij komt dat je ook heel goed in deze wet kunt onderbrengen. De wet geeft de mogelijkheid om bij bepaalde onderwerpen af te wijken. Mevrouw Dankers is gisteren inderdaad ingegaan op de wetgevingscultuur. Zij heeft het idee dat iedere staatssecretaris uit is op een eigen wetgevingsdomein. Ik kan dat, eerlijk gezegd, niet helemaal goed plaatsen. Deze wet wordt gemaakt, omdat wij de combinatie van werk en privé willen stimuleren. Er ligt dus een doel achter. Daar vraagt deze samenleving om. Het is geen kwestie van wetgevingsdomeinen claimen of graag zoveel mogelijk wetten op je naam willen hebben. Deze wet is echt ingegeven door de wens om werk en zorg beter te kunnen combineren.

Mevrouw **Dankers** (CDA): Er ligt een initiatiefwetsvoorstel-Bijleveld. Het is een kaderwet die Combinatie arbeid en zorg heet. In die kaderwet wordt het verlof in het Burgerlijk Wetboek opgenomen. Waar is dan de strijdigheid? Waarom zou je moeten kiezen voor een andere vorm dan het Burgerlijk Wetboek?

Staatssecretaris **Verstand**: Wij willen graag dat de regelingen voor alle doelgroepen – werknemers, met werknemers gelijkgestelden voor wie je aparte wetgeving moet maken als je hun ook verlofrechten wilt geven, zelfstandigen en ambtenaren – op elkaar worden afgestemd. Daardoor kun je verlofrechten ook afstemmen op uitkeringsrechten. Het kabinet is ervan overtuigd dat het dienstig is voor de juistheid, niet alleen voor de justitiabelen, maar ook voor de rechtspraak en voor medewerkers personeelsbeleid.

Er is een motie-Van Middelkoop aangenomen. Wij hebben natuurlijk ondertussen het hele traject rond de Wet aanpassing arbeidsduur gehad. Ik heb toegezegd, dat wij aan het eind van het traject alles nog eens op z'n merites zullen beoordelen. Die toezegging staat uiteraard nog.

Mevrouw Örgü heeft gisteren gezegd dat dit de laatste tranche is.

Dit is niet de laatste tranche, want er komt nog een kabinetsstandpunt over het recht op langer durend verlof. Ik stel mij voor, dat wij bij de discussie over dat kabinetsstandpunt nog eens ingaan op de merites van het BW, de Ambtenarenwet en de aparte Wet arbeid en zorg. Dat is dus de uitvoering van de toezegging die ik heb gedaan naar aanleiding van de discussie over de motie-Van Middelkoop. Ik stel dus voor dit onderwerp mee te nemen in het kabinetsstandpunt over het langer durend zorgverlof, dat de Kamer als het allemaal goed gaat, voor deze zomer zal bereiken.

Mevrouw **Örgü** (VVD): Voorzitter! Dan is deze wet er toch al? Wij zijn nu toch bezig met het einde van dit traject als het om deze wet gaat? Ik wil graag van de staatssecretaris horen waarom de motie die destijds door de Kamer is aangenomen, gewoon niet wordt uitgevoerd.

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! Ik heb net al gezegd, dat er een hele discussie is geweest in het kader van de Wet arbeid en zorg. Mevrouw Schimmel heeft er gisteravond ook op gewezen. Er is toen ook een amendement over het Burgerlijk Wetboek ingediend. Uiteindelijk is het een aparte wet gebleven, die ook zo door de Eerste Kamer is aangenomen. Bij die gelegenheid heb ik nogmaals de toezegging gedaan om aan het eind van het traject de motie mee te nemen. Dat is niet nu, want er komt nog een vierde tranche. Immers, het kabinet heeft al eerder besloten tot een onbetaald recht op langer durend zorgverlof. Dat moet zijn beslag krijgen in de vierde tranche.

Mevrouw **Örgü** (VVD): Zei u dat u dan pas de motie zult uitvoeren die wij destijds hebben ingediend?

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! Er is natuurlijk wel wat gebeurd tussen het indienen van de motie en de aanvaarding van de Wet aanpassing arbeidsduur. Bij gelegenheid van de behandeling van de Wet aanpassing arbeidsduur is het amendement over het Burgerlijk Wetboek door de Kamer verworpen. Het wetsvoorstel is als zodanig ook aangenomen door de Eerste Kamer. Ik vind dus, dat ik daar op een correcte manier mee omga.

Verstand

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Voorzitter! Ik dacht: ik hoor vanavond op dit punt niks nieuws. Maar dat is een vergissing. Want ik hoor de staatssecretaris nu zeggen, dat als de vierde tranche er eenmaal is, alles in het BW wordt geplaatst. Dat is al een stuk meer dan ik eerder heb gehoord, want toen hoorde ik verhalen over het regeerakkoord enz., enz. Hartelijk dank voor die concrete mededeling, staatssecretaris.

Mevrouw Örgü heeft dan natuurlijk volstrekt gelijk dat wij nu met een afgerond stuk wetgeving bezig zijn en dat er geen argument meer is om het niet nu al in het BW onder te brengen. Niets verhindert u en ons om later die vierde tranche gewoon als een aanvulling in het BW op te nemen.

Ik had dit niet verwacht en dank u nogmaals hartelijk.

Staatssecretaris **Verstand**: U dankt mij te snel. Ik heb dat ook niet gezegd. Het kabinet heeft bij gelegenheid van de discussie over de uitvoering van de motie in een brief aan de Kamer gemotiveerd gesteld: aan het eind van het wetgevingstraject – en er komt nog een vierde tranche – nemen wij de motie mee. Ik zeg niet meer of minder dan dat.

Mevrouw **Dankers** (CDA): Voorzitter! Nou snap ik er helemaal niks meer van. Als de staatssecretaris zegt, dat er nog een tranche komt, gaan wij ervan uit dat dit allemaal wordt opgehouden totdat die vierde tranche er is. Als zij verwijst naar de Wet aanpassing arbeidsduur, de eerste tranche, dan blijkt dat die niet meetelt in de hele afweging. In dat geval gaan de argumenten van mevrouw Schimmel niet meer op. Juridisch en staatsrechtelijk gezien, begrijp ik nu helemaal niet meer in welke fase wij verkeren.

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! Wij verkeren nu in de tweede/derde fase van de Wet arbeid en zorg. Wij hebben bij gelegenheid van de eerste fase de discussie gehad. Ik herhaal alleen maar – en vind daar niets onhelders aan – dat het kabinet een brief heeft gestuurd aan de Kamer, waarin staat: zo en zo gaan wij dat doen. Ik vind dat een correcte uitvoering. Wij hebben een toezegging gedaan over het meenemen bij de vierde tranche. En die handhaven

wij gewoon. Ik stel u concreet het volgende voor: er komt een kabinetstandpunt over het langer durend zorgverlof en daarin worden de zaken die in de brief zijn toegezegd, meegenomen.

Nu het driekwart dwingend recht. Er is gevraagd om meer ruimte voor de sociale partners en om aandacht voor de verantwoordelijkheidsverdeling tussen overheid en sociale partners, waarbij het cappuccino-model werd genoemd. Mevrouw Örgü diende een amendement in op de vijfde paragraaf van de hoofdstukken 4 en 5: zij wil hier driekwart dwingend recht van maken. Ik zal met het laatste beginnen. In mijn inleiding zei ik al dat wij het zorgverlof voor tien dagen zien als een minimale bescherming en een impuls voor de vernieuwing op het terrein van arbeid en zorg. Daarom hebben wij, zij het geclausuleerd – er zit immers een element van overleg tussen werkgever en werknemer in – gekozen voor een minimum bescherming en een generieke compensatie. Deze loopt al vanaf 1 januari van dit jaar. De verantwoordelijkheid van alledrie partijen voor de financiering van het zorgverlof voor tien dagen en de generieke compensatie maken het logisch een en ander in meer dwingende zin in de wet op te nemen. Met de clausulering is er echter wel duidelijk sprake van een afweging van belangen tussen werkgever en werknemer.

Mevrouw **Örgü** (VVD): Voorzitter! In het eerste deel van haar toespraak zei de staatssecretaris dat zij vertrouwen heeft in de sociale partners: zij gaf aan hoe belangrijk het is dat zij alles zelf regelen. Nu hoor ik dat zij een minimum stelt van tien dagen betaald zorgverlof. Ik kan me niet voorstellen dat de staatssecretaris daarmee een groot vertrouwen uitspreekt in de sociale partners. Mijn amendement zorgt juist wel voor dit vertrouwen. Ik begrijp niet waarom nu ineens een minimum, in dit geval van tien dagen betaald zorgverlof, zou moeten worden gesteld.

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! In mijn inleiding gaf ik aan dat wij voor verschillende vormen van beschermingsniveaus hebben gekozen. Dit is echt nodig als je een impuls wilt geven aan een betere combinatie van werk en zorg en

ervoor wilt zorgen dat vrouwen op de arbeidsmarkt blijven door een aantal belemmeringen weg te nemen, zodat vrouwen die nu buiten de arbeidsmarkt zijn, naar de arbeidsmarkt terugkeren. Om deze reden hebben wij voor dit beschermingsniveau gekozen. Natuurlijk hebben wij veel vertrouwen in de sociale partners. Toch is hier sprake van een heel nieuw element. Een en ander moet leiden tot een cultuuromslag. Ondanks ons vertrouwen in de sociale partners zie ik, zeker omdat het gaat om een nieuw recht en het hele werk-privédenken zich bij de sociale partners nog moet ontwikkelen, toch het risico dat dit in typische mannensectoren weggecontracteerd zou kunnen worden, bijvoorbeeld in ruil voor meer loon of secundaire arbeidsvoorwaarden. Bij mij ontstond gisteren trouwens enige onduidelijkheid over de inhoud van het amendement van mevrouw Örgü. Uit haar bijdrage leidde ik af dat zij met name doelde op de betaling van het zorgverlof voor tien dagen. Wellicht is het een goede zaak om hierover enige duidelijkheid te scheppen.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Het is gisteren niet vaak gebeurd, maar ik volg in dezen nu toch mevrouw Örgü. Wat vindt de staatssecretaris precies dat de overheid en sociale partners moeten doen? En wat is de verantwoordelijkheid van de individuele werknemer? Ik vraag met name wat zij nu wil van de sociale partners. Aan de ene kant heeft zij er alle vertrouwen in dat er meer CAO-afspraken zullen komen over verlof; aan de andere kant heeft zij daar blijkbaar niet zo veel vertrouwen in, omdat zij dit in de vorm van driekwart dwingend recht wil regelen. Ik heb in dat kader ook een vraag aan mevrouw Örgü. Het is mij nog steeds niet duidelijk hoeveel vertrouwen zij er nu in heeft. Aan de ene kant pleit zij voor het driekwart dwingend recht, maar aan de andere kant ...

De **voorzitter**: Uw vraag aan mevrouw Örgü moet in tweede termijn behandeld worden.

Staatssecretaris **Verstand**: Het doel van de wet is de bevordering van arbeidsparticipatie van vrouwen door een aantal belemmeringen weg te nemen. Die belemmeringen zitten

Verstand

toch vooral in de sfeer van de directe zorg voor kinderen, maar het kan ook om partners of anderen gaan. Door die belemmeringen weg te nemen kan ook een impuls gegeven worden aan de cultuurdoorbraak en kan geprobeerd worden om vrouwen op de arbeidsmarkt te krijgen en te houden. Het gaat over noodzakelijke zorg voor partners en voor kinderen. Voor vrouwen bestaan er op dat gebied nog belangrijke belemmeringen. Wij willen daar echt een slag in maken en daarom hebben wij voor deze minimumbescherming gekozen. Daarbij is overigens wel met de verantwoordelijkheid van werknemers rekening gehouden. Wij gaan immers uit van doorbetaling van 70% van het loon, dus in die zin bestaat er ook een verantwoordelijkheid van de werknemer. Hij draagt zelf een stuk bij aan zijn zorgverlof.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik heb een vraag aan de staatssecretaris over het kortdurend betaald zorgverlof. Daarover is het afgelopen jaar de nodige discussie gevoerd. Verschillende kabinetsvoorstellen hebben de revue gepasseerd. Wij hebben nu een generieke maatregel. Werkgevers krijgen al compensatie. Straks moet er compensatie komen voor bedrijven die relatief veel verzoeken om zorgverlof krijgen. Zijn wij eigenlijk niet een beetje vreemd bezig? Ik kan heel ver meegaan in het verhaal van de staatssecretaris, maar de conclusie deugt naar mijn idee niet. De conclusie is eigenlijk dat ook voor het kortdurend betaald zorgverlof gewoon voor een collectieve regeling gekozen moet worden, inclusief het driekwart dwingend recht. De overheid moet zelf de 70% van het minimumloon voor haar verantwoordelijkheid nemen. Waar wil de staatssecretaris naartoe met de financiering van het verlof? Vindt zij de gekozen oplossing nu ideaal? Met al die tussenoplossingen en tussenregelingen wordt dat straks toch een warboel?

Staatssecretaris **Verstand**: Na het onderwerp van het driekwart dwingend recht wil ik graag ingaan op deze vraag. Mevrouw Van Gent vraagt of het niet collectief georganiseerd moet worden en of het niet meer van de overheid moet uitgaan. Mevrouw Bussemaker spreekt over een verloffonds; mevrouw Dankers dacht aan het cappuccinomodel,

eventueel in de vorm van financiering vanuit de AWBZ of een andere volksverzekering. Ik wil daar graag straks geheel op ingaan. Nu wil ik graag het onderwerp driekwart dwingend recht afmaken. Dan komt er vanzelf een vloeiende overgang naar het volgende onderwerp.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Daarmee heb ik eigenlijk geen antwoord gekregen. U kunt wel zeggen dat u er straks op terugkomt, maar wij voeren nu het debat. U bent zelf over het kortdurend betaald zorgverlof begonnen. U bent over driekwart dwingend recht begonnen. U bent over collectieve financiering begonnen. U heeft gesproken over gedeelde verantwoordelijkheid. Ik probeer een logische conclusie te trekken en ik vraag u om gewoon een antwoord te geven op mijn redelijke en goede vraag.

Staatssecretaris **Verstand**: Dat wil ik met alle plezier doen. Daarna zal ik terugkomen op het driekwart dwingend recht als het gaat om het calamiteitenverlof en het kraamverlof. Wij hebben uitdrukkelijk gekozen voor een mix van individuele verantwoordelijkheid, verantwoordelijkheid van de sociale partners en de minimumbescherming. Bescherming waarvan je niet kunt afwijken betreft zwangerschap- en bevallingsverlof. De tien dagen zorgverlof is een ander beschermingsniveau. Het ouderschapsverlof is weer een ander beschermingsniveau. Daar waar wij hebben gekozen voor de mix van verantwoordelijkheden, moeten wij het bij de sociale partners laten. Ik voel op dit moment niets voor een collectieve verzekering. Voorlopig moeten wij echt inzetten op de uitvoering van de wet die gebaseerd is op die mix van beschermingsniveau en de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de drie partijen die betrokken zijn bij de betere combinatie arbeid en zorg. Waarom dan niet die collectieve zorgverzekering? Het kabinet wil de ontwikkelingen in de komende jaren uitdrukkelijk stimuleren. Wij wachten niet af, maar voeren actief overleg met de sociale partners. Wij volgen de ontwikkelingen zeer kritisch. Mevrouw Bussemaker heeft het over het zorgverloffonds. Ik heb het nog eens nagelezen in de nota Kracht en kwaliteit van de PvdA-fractie. Ik heb daaruit begrepen – ook uit haar bijdrage gisteren – dat

het de bedoeling is om op termijn alle verlofvormen in zorgfondsen onder te brengen. Dat geldt mogelijkserwijs ook voor de kinderopvang.

Mevrouw **Örgü** (VVD): Even terug naar het vorige onderwerp van driekwart dwingend recht. Ik heb daarover een amendement ingediend. Ik heb het ook nog over de betaling gehad. Als ik de staatssecretaris over tien dagen zorgverlof hoor spreken – het is een minimum – dan vraag ik mij af of zij ook niet vindt dat calamiteitenverlof onnodig is.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik raak nu even de draad kwijt. Mevrouw Van Gent lokte mij uit over het collectiviseren te spreken. Ik heb gezegd dat ik nog terugkom op het driekwart dwingend recht.

Een zorgverloffonds, een collectief fonds of welke naam dan ook heeft op het eerste gezicht de charme van een eenvoudige wetgeving. Als ik er verder naar kijk, zie ik behoorlijke haken en ogen, met name in de sfeer van verzwaren van de collectieve lasten. Uiteindelijk is het een vorm van het creëren van nieuwe socialezekerheidsrechten door er een collectief karakter aan te geven. Ik zie daar problemen rijzen, bijvoorbeeld als het gaat over de uitvoeringslasten in het kader van de sociale verzekeringen, administratieve lasten. Als je een zorgfonds in een algemeen werkloosheidsfonds onderbrengt, dan blijf je met dat probleem zitten. Ik zie ook problemen met het ouderschapsverlof. Als je dat in die collectieve voorziening onderbrengt, ontstaat er een betaald recht voor alle werknemers. Dat leidt tot een behoorlijke verzwaren van de collectieve voorzieningen. Flexibiliteit en maatwerk, een van de belangrijkste uitgangspunten van het wetsvoorstel, verdwijnen. Ik vrees voor de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt, want vooral zij maken gebruik van zorgverlof. Je krijgt dan risicoselectie op de arbeidsmarkt.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Daarom moet je het ook collectief regelen.

De **voorzitter**: Nu ben ik even de draad kwijt. Wat is "het" in uw vraag?

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Het "het" dat collectief geregeld

Verstand

moet worden, dat zijn al die zorgverloven.

De **voorzitter**: Niet het langdurig verlof, dus.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Allerlei soorten verlof moeten worden gezien, want het wordt nu een beetje een warboel. Waar heb je wel recht op en waarop niet? Wat gaat de overheid wel regelen? Wat wordt helemaal overgelaten aan sociale partners? Vijf minuten geleden zei de staatssecretaris nog dat zij toe wil werken naar een soort zorgverlofverzekering. Dat zijn wij helemaal met elkaar eens, maar vervolgens begint zij weer erg moeilijk te doen over de vraag hoe het moet worden gefinancierd. Tegenover collectieve lasten, staatssecretaris, staan ook collectieve lasten en die moeten wij met Arbeid en zorg ook op een goede manier gaan regelen.

De **voorzitter**: Deze vraag is nu gesteld. Ik geef mevrouw Bussemaker nu nog de gelegenheid om een vraag te stellen, maar dan moet de staatssecretaris toch echt haar betoog voortzetten. Ik wil dat zij de gelegenheid krijgt om haar betoog op te bouwen. Zoals het nu gaat, wordt het te verbrokkeld.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Ik ben blij dat de staatssecretaris onze nota Kracht en kwaliteit nog eens heeft nagelezen. Daarin staat namelijk dat zo'n zorgfonds nodig is om risico's te spreiden. Zo kan worden voorkomen dat sectoren die dreigen zwaar belast te worden – onderwijs, zorg – niet te veel benadeeld worden. Ik snap dat er in verband met het kortdurend zorgverlof problemen zijn als gevolg van uitvoeringskosten. De staatssecretaris moet toch eens haar gedachten laten gaan over een systeem op langere termijn waar het gaat om al die andere verloven, zoals ouder-schapsverlof en langdurig zorgverlof. Ik wil in dat licht meer horen over het thema risicospreiding. Dat kan alleen via een arbeid-en-zorgfonds.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik moet mij onzorgvuldig hebben uitgedrukt als mevrouw Van Gent van mij heeft begrepen dat ik positieve uitspraken heb gedaan over een zorgverzekering. Dat heb ik niet gedaan. Het gaat om de afweging van

belangen en risico's. Natuurlijk is er een probleem dat tijdelijk meer kosten neerslaan in de zogenaamde vrouwensectoren. Mevrouw Bussemaker heeft al gezegd dat dit, als het goed is, een tijdelijk probleem is. Tegenover die kosten staat dat wij ruim hebben gecompenseerd. De Nederlandse samenleving lijkt wat dat betreft het meest op de Duitse. We hadden ervoor kunnen kiezen om met 210 mln. gulden aan kosten klaar te zijn, maar wij zijn nadrukkelijk veel hoger gaan zitten. Er is dus al een ruimere compensatie dan strikt noodzakelijk is en zo hebben we al een stuk van dit probleem ondervangen. De belangen afwegend, vind ik het geen oplossing om de tien dagen zorgverlof in een zorgfonds onder te brengen. Je blijft dan zitten met het probleem van de administratieve lasten en de uitvoeringslasten. Werkgevers die veel vrouwen in dienst hebben, worden met die uitvoeringslasten belast. Die zitten met vervangingsproblemen en hebben ook de hoogste administratieve lasten. Voor een deel zul je het probleem blijven houden. Voor een deel creëer je in mijn ogen andere grote problemen elders, namelijk dat je met veel uitvoeringslasten en administratieve lasten zit. Bovendien haal je dan de flexibiliteit uit de wet, het maatwerk. Wij kiezen nu voor een geclausuleerd recht. Op het moment dat je rechten onderbrengt in een algemeen werkloosheidsfonds, krijgen ze meer – in ieder geval materieel – het karakter van absolute rechten. Dan ben je een stuk van de flexibiliteit, van het maatwerk kwijt. Ik zie ook dat je op die manier tot een stapeling komt. Enerzijds creëer je via een collectieve regeling weer een aantal rechten, maar wij hebben bijvoorbeeld ook een verlofspaarfonds. Ik zie daar ook het nadeel in het stapelen van verlofrechten. Het stapelen van verlofrechten kan nadelig uitwerken. Als absolute rechten in de collectieve sfeer worden toegekend, kunnen de collectieve lasten geweldig uitdijen. In die zin heb ik begrip voor de vrees van de werkgevers – en het krantenartikel is daarnet al genoemd – voor een enorme uitbreiding van het gebruik van rechten. Deze overweging zal ik hierbij zeker betrekken.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Voorzitter! ...

De **voorzitter**: Ik wil dat de staatssecretaris haar betoog wat langer ononderbroken kan voortzetten, anders wordt het te zeer verbrokkeld. Er is nog een tweede termijn.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Ik wil graag duidelijkheid over een aantal punten.

De **voorzitter**: Door deze opmerking sluit u uit dat die duidelijkheid er komt als de staatssecretaris haar betoog voortzet. Laat zij nu eerst haar betoog houden en als er dan geen duidelijkheid is, stelt u een vraag. U hebt morgen ook nog een tweede termijn. Mevrouw Schimmel heeft nog niet geïnterrumpeerd en het is dus niet onredelijk dat zij een vraag stelt, aansluitend op wat nu aan de orde is.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Ik meen dat de opmerking van mevrouw Van Gent niet zozeer betrekking heeft op de financiering van het kortdurend zorgverlof. Daarover bestaat overeenstemming met het oog op de overhevelingstoelage. Uit de nota naar aanleiding van het verslag begreep ik dat het perspectief van een zorgfonds naar de mening van de regering meer optioneel wordt naarmate er meer arbeid en zorg gerelateerde faciliteiten uit gefinancierd kunnen worden. Wij hebben begrepen dat dit een optie op langere termijn kan zijn. Is het juist dat het kabinet hierover nadenkt?

Staatssecretaris **Verstand**: Wij zijn nu met wetgeving bezig waarvoor een aantal uitgangspunten gekozen is: flexibiliteit, verantwoordelijkheidsverdeling en maatwerk. Deze wet, die wij vandaag behandelen, reikt deze instrumenten aan. Afgesproken is dat de gelegenheid moet worden geboden om dit te laten uitkristalliseren en om de sociale partners hierin een rol te laten vervullen. In die zin is het niet logisch dat dit kabinet voorstellen doet over een zorgfonds. Dit is een kwestie van eerst verkiezingsprogramma's en daarna een nieuw regeerakkoord. Mevrouw Van Gent vroeg mij of de overheid op dit moment meer naar zich toe moet trekken en een andere regeling in de vorm van collectieve rechten moet formuleren. Ik heb gezegd dat ik daar, gelet op de uitgangspunten van deze wet, op dit moment niets in zie. Verder heb ik getracht de haken

Verstand

en ogen van dit voorstel duidelijk te maken. Nogmaals: op dit moment zijn een zorgfonds en collectieve rechten niet in overeenstemming met de uitgangspunten die wij in deze wet gekozen hebben. Wij kiezen ervoor, actief in te zetten op de uitvoering van de voorliggende wet.

Ik heb mevrouw Örgü gevraagd wat zij met haar amendement inzake het driekwart dwingend recht bedoelt. Eigenlijk moeten wij overigens spreken over tweederde dwingend recht. Het kan namelijk gaan om het recht als zodanig of om de betaling en de uitruil-mogelijkheden.

Mevrouw **Örgü** (VVD): Het amendement gaat over wat er in de wet staat. Over de betaling heb ik al gesproken. Direct daarop aansluitend had ik gevraagd of de staatssecretaris ook niet vindt dat als wij nu tien dagen betaald, kortdurend zorgverlof hebben, het calamiteitenverlof overbodig is en afgeschaft kan worden.

Staatssecretaris **Verstand**: Nee, het calamiteitenverlof is wezenlijk anders dan de tien dagen zorgverlof. Het calamiteitenverlof heeft een veel bredere impact dan de tien dagen zorgverlof. Dat kan zijn voor een gesprongen waterleiding, voor een brand of voor een auto-ongeluk, maar het kan ook zijn omdat je iemand – het kunnen je ouders zijn – acuut naar het ziekenhuis moet brengen. Daar hebben we geen tijdslimiet aan gekoppeld. Dat is de noodzakelijke tijd die je nodig hebt om zodanige maatregelen te treffen, dat er een eind komt aan de calamiteit of dat het in ieder geval weer in goede banen is geleid.

Echter, we kwamen wel op een probleem, toen we gingen kijken naar de samenloop tussen het calamiteitenverlof en de tien dagen zorgverlof. Dat hebben we opgelost door een samenloopbepaling. Als een calamiteit te maken heeft met de noodzakelijke zorg voor partners of kinderen – de kring van belanghebbers – dan zeggen we dat na een dag de tijdsperiode voor de calamiteit afgesloten is en dat dan de tien dagen zorgverlof beginnen. Maar dat geldt dus niet voor branden, waterleiding en al dat soort zaken meer. Als je voor die calamiteit drie dagen nodig hebt en dat ook een absoluut noodzakelijke tijdsperiode is, dan mag je die daar ook

voor hebben. Het is gewoon een praktische cesuur geweest, die met name te maken had met de tien dagen zorgverlof, omdat je anders niet weet wanneer die periodes precies aflopen. Dat geldt dus niet voor alle calamiteiten, maar alleen voor die calamiteiten die in verbinding staan met de tien dagen zorgverlof.

Voorzitter! In het amendement van mevrouw Örgü zit ook het driekwart dwingend worden van het kraamverlof. Daarvan hebben we gezegd dat het in de huidige tijd toch eigenlijk een voorziening van minimaal niveau is, dat je twee dagen kraamverlof op kunt nemen. Ik heb verder over driekwart dwingend recht hier niet veel op te merken; ik kom er straks bij het amendement nog op terug. Ik denk dat ik er voor dit moment volledig over ben geweest.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Voorzitter! Heb ik de staatssecretaris goed begrepen dat zij de keuze voor dwingend recht bij het kortdurend zorgverlof met name baseert op de doelstelling van het emancipatiebeleid, te weten vergroting van de arbeidsparticipatie?

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! Daar wil ik helder over zijn. Het hele denken over arbeid en zorg is voortgekomen uit het emancipatiebeleid. Het is voortgekomen uit één van de kerndoelen van het emancipatiebeleid, namelijk het bevorderen van de arbeidsparticipatie van vrouwen en het bevorderen van de economische zelfstandigheid. Het is niet een kwestie – het is gisteren ook een paar keer aan de orde geweest – dat wij patronen gaan opleggen of mensen gaan dwingen om het ene of het andere patroon te volgen. Het is wel een uitgangspunt van beleid. Wij willen het mogelijk maken dat mensen die economische zelfstandigheid gedurende de levensloop – daar kunnen variaties naar levensfase in zitten – kunnen bereiken. Wij willen het zodanig faciliteren dat mensen ook hun keuzen kunnen maken, afhankelijk van een fase in hun leven.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Voorzitter! Het gaat mij niet om die brede discussie, maar puur om de motivering voor het dwingend rechtelijk karakter van het kortdurend zorgverlof. Je kunt ook vanuit andere

dan emancipatiedoelstellingen een voorstander zijn van een kortdurend zorgverlof, zo heb ik in mijn bijdrage proberen uiteen te zetten. Het valt mij evenwel op dat de staatssecretaris specifiek de keuze voor het dwingend rechtelijk karakter koppelt aan de emancipatiedoelstelling. Mijn vraag is meer: is dat niet wat ongebruikelijk, doordat we juist bij het sociale recht en bij verlofvormen veel meer rechtstreeks het belang van de desbetreffende werknemer in het oog hebben? Heb ik goed begrepen dat dit dus wel een heel instrumentele motivering is voor het dwingend rechtelijk karakter?

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! Ik heb nu wat meer inzicht in de achtergrond van de vraag. Enerzijds is de ratio het proberen belemmeringen weg te nemen voor vrouwen, namelijk door deze mogelijkheden van werk en zorg te bieden. Anderzijds is een nevendoelstelling – het is een net zo belangrijke doelstelling – een herverdeling, respectievelijk een betere en meer evenwichtige verdeling van onbetaald werk. Wij willen ook mannen de gelegenheid geven om op die manier hun zorgtaken te kunnen doen en gebruik te maken van die tien dagen zorgverlof.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Staat de keuze voor dwingend recht nu puur in het teken van het emancipatiebeleid of kan dat ook ruimer worden gezien?

Staatssecretaris **Verstand**: Dat kan ruimer worden gezien. Op deze manier willen wij een cultuuromslag bevorderen waardoor zowel vrouwen als mannen de tijd krijgen om die belangrijke zorgtaken te verrichten. Het is dus breder dan alleen emancipatiebeleid. Het emancipatiebeleid richt zich enerzijds op economische zelfstandigheid en arbeidsparticipatie van vrouwen en anderzijds op het stimuleren van mannen om zorgverantwoordelijkheden op zich te nemen.

Mevrouw Bussemaker heeft gevraagd of ziekte ten gevolge van zwangerschap complicaties oplevert in de Ziektewet. Dat is niet het geval. In de Wet arbeid en zorg is een verlofrecht opgenomen met een daaraan gekoppeld uitkeringsrecht. Als het gaat om niet kunnen werken omdat iemand ziek is buiten de periode van het verlofrecht, is het

Verstand

arbeidsongeschiktheid en valt het onder de Ziektewet. Ook het LISV heeft niet aangegeven dat er sprake is van complicaties bij de uitvoering.

Er is ook aandacht gevraagd voor de inkomenspositie van zelfstandigen in het kader van zwangerschap en bevalling in de WAZ. Er is sprake van een probleem met betrekking tot de winstafhankelijkheid. Ik heb al eerder gemeld dat wij dit intensief aan het bekijken zijn. In april/mei krijgt de Kamer een evaluatie van de Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen. Daarin wordt heel uitdrukkelijk aandacht besteed aan de problematiek van het zwangerschaps- en het bevallingsverlof, ook gerelateerd aan het winstcriterium. Het is in ieder geval duidelijk geworden dat er veel onbekendheid bestaat met de regels en mogelijkheden die de WAZ biedt.

Het is een lastige problematiek. Hoe moet je bijvoorbeeld motiveren dat iemand die gedurende vijf jaar geen inkomen heeft gehad tijdens het bevallingsverlof wél een inkomen uit de collectieve middelen zou moeten krijgen? Nogmaals, de oordeelsvorming is nog niet afgerond. Het is een lastig onderwerp waarover wij regelmatig brieven krijgen. Ook de Kamer heeft reeds aandacht gevraagd voor dit probleem. Zoals gezegd, hopen wij in april/mei met ons standpunt terzake te komen. Ondertussen ben ik samen met de minister van Financiën aan het bekijken, of het mogelijk is bij de zelfstandigen- en meewerkaf trek de zwangerschaps- en bevallingsperiode mee te laten tellen bij het vaststellen van het minimum-aantal fiscaal geëiste gewerkte uren en op die manier een deel van het probleem op te lossen.

Het is de bedoeling dat de ministerraad nog deze maand een besluit neemt over het bevallingsverlof politieke ambtsdragers.

Mevrouw Schimmel heeft enige tijd terug schriftelijke vragen gesteld over de samenloop van zwangerschaps- en bevallingsverlof met vastgestelde vakantie bij onderwijzend personeel. Toen is geantwoord dat daarover nog verschillende rechtszaken lopen. Als die afgerond zijn, zal de minister van OCW, die hiervoor primair verantwoordelijk is, daarover een beslissing nemen en dat ook aan u laten weten. Uiteraard zal hij dat doen in goed overleg met mij.

Ik kom bij de kwestie van het adoptieverlof. Mevrouw Schimmel, mevrouw Bussemaker en de heer Van der Staaij hebben aandacht gevraagd voor buitenlandse adopties. Is dat geen reden om een recht toe te kennen op langer verlof dan die drie weken? Ook hier is sprake van een minimumregeling die de sociale partners kunnen oppullen, als zij dat willen. Natuurlijk hebben ook adoptieouders recht op ouderschapsverlof. In die zin kan de periode worden verlengd, maar ik geef toe dat de keuze voor drie of vier weken arbitrair is.

Dan kom ik bij de kwestie van de pleegouders, de combinatie van arbeid en zorg en verlofregelingen daarvoor. Ik weet dat er een breed gedragen wens in de Kamer leeft die ook in het notaoverleg met staatssecretaris Vliegenthart aan de orde is geweest om ook voor pleegouders iets te doen. Ik sta daar op zichzelf welwillend tegenover. Wij kijken ernaar, maar het is geen gemakkelijk traject. Onder regie van VWS is het project Trillium gevolgd. De discussie gaat over vragen zoals: wat is langdurend en kortdurend pleegzorgverlof, waar leg je de grens, welke voorzieningen koppel je daaraan en moet je ook voorzieningen hebben voor kortdurende pleegzorg zoals crisisopvang? Op dit moment zijn wij daar volop mee bezig. Als het allemaal goed gaat, komen staatssecretaris Vliegenthart en staatssecretaris Kalsbeek met een standpunt hoe verder moet worden omgegaan met pleegzorg, inclusief arbeid en zorg. Wij staan er absoluut welwillend tegenover, maar wij moeten afwegingen maken. Waar leggen wij die grenzen en op welke manier kun je binnen reële financiële mogelijkheden op een goede manier tegemoetkomen aan pleegouders die arbeid en zorg willen combineren? Ook daar zit nog een aantal financiële vragen achter.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Voorzitter! Uit het wetsvoorstel van de staatssecretaris blijkt dat zij, bijvoorbeeld wat het kortdurend zorgverlof betreft, ook de positie van de pleegouders meeneemt. Zij stelt dat pleegouders recht hebben op kortdurend zorgverlof, als zij een kind verzorgen en opvoeden op basis van een pleegcontract. Waarom zou dat bindingsrecht niet opgaan voor pleegouders? Pleegouders die recht hebben op kortdurend zorgverlof

hebben natuurlijk al lang de bedoeling om duurzaam voor een pleegkind te zorgen. Waarom zou dat dan niet opgaan zoals bij adoptie?

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! Het is voor mij een lastige problematiek, omdat er een heleboel aspecten vastzitten aan het beleidsveld van de pleegzorg. Het is mij bekend dat het in ieder geval de bedoeling is dat er in het eerste jaar van pleegzorg aan wordt gewerkt dat het kind weer bij de eigen ouders kan worden geplaatst. Ik ben op dit terrein niet echt thuis; het is het terrein van staatssecretaris Vliegenthart. Als het ernaar uitziet dat dat niet kan, is er sprake van een indicatiestelling. Dan gaat de periode van langer durende pleegzorg in. Daaraan hebben wij overigens ook de tien dagen zorgverlof gekoppeld. Bij langer durende of permanente plaatsing zijn kinderen vaak al een jaar in dat gezin. Voor mij is het dan maar de vraag of er nog een logische verbinding is te leggen met het adoptieverlof. Het adoptieverlof is gewennings- en hechtingsverlof. Als het kind er al een jaar is, ligt dat anders. Ik hoop dat we het onderwerp van adoptieverlof voor pleegouders in de brede context van het kabinetsstandpunt over pleegzorg kunnen behandelen.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Dat doen we nu deels toch al? U neemt het mee als het om zorgverlof gaat, u neemt het mee als het om ouderschapsverlof gaat en waarom zou, als het de bedoeling is dat ouders duurzaam voor een kind zorgen en het opvoeden, wat blijkt uit het feit dat het kind daar gaat wonen, daarvoor geen recht op bindingsverlof gelden? Ik zie de logica daarvan nog steeds niet in.

Staatssecretaris **Verstand**: In het voorstel voor de Wet arbeid en zorg hebben we juist het duurzaamheidscriterium opgenomen voor de tien dagen zorgverlof, en nog niet voor het ouderschapsverlof. Die discussie hebben we gevoerd bij het wetsvoorstel Vakantiewetgeving en ouderschapsverlof. Als een kind al een jaar in huis is en het proces van indicatiestelling begint, waaruit blijkt dat sprake is van een duurzame relatie, vind ik het onlogisch om dan alsnog adoptieverlof toe te kennen. Dan is het kind daar dus al. Adoptieverlof is bindings- en

Verstand

hechtingsverlof, dus het kunnen regelen van een aantal zaken in de beginperiode. Wij komen met een kabinetsstandpunt over meerlingen-ouderschapsverlof voor pleegkinde- ren, waarmee ik overigens nog niets zeg over de inhoud daarvan.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Maar stel dat je aan een pleegkind een limiet gaat verbinden. Gisteren hadden we het over kraamverlof, waarvan we ook niet vonden dat vaders dat nog op moeten kunnen nemen als het kind 18 is. Zo vinden we dat hier natuurlijk ook niet. Ik vind het eigenlijk zo vanzelfsprekend dat het om de beginsituatie gaat. Maar als het daarom gaat, moet u daar een limiet aan verbinden dat het binnen een bepaalde tijd moet zijn opgenomen. Kunt u daarmee leven, gezien het feit dat u op al die andere onderdelen van de wet ook steeds de pleegzorg meeneemt?

Staatssecretaris **Verstand**: Welke kant gaan we op met de pleegzorg? Hoe gaan we om met de indicatie- stelling? Dat dossier is nog in beweging. Het arbeid- en zorgdossier moet niet geïsoleerd van het pleegzorgdossier worden gezien. Het hoeft niet lang meer te duren, gelet op de voorbereiding die wordt gepleegd. Mevrouw Vliegthart heeft de Kamer op dat punt toezeggingen gedaan dat het voorstel nog in het voorjaar bij de Kamer ligt. Het is nog een kwestie van een paar maanden voordat daarover een standpunt komt. Ik pleit toch voor die samenhang.

Er is gevraagd of artikel 3, lid 2, niet te gedetailleerd was, en of het overleggen van een adoptie- document achteraf niet voldoende zou zijn. Ik kan het amendement van de heer Van der Staaij op dat punt ondersteunen.

De heer **Van Middelkoop** (Christen- Unie): Ik had naar aanleiding daarvan een vraag gesteld over artikel 3, lid 2, namelijk of niet kon worden volstaan met het opleggen van de verplichting aan iemand die een kind wil adopteren om achteraf te bewijzen dat sprake is van adoptie.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik neem die zaak mee bij het amendement.

Mevrouw Bussemaker heeft gevraagd of de overgangsbepaling voor adoptieverlof niet erg zuinig is. Wij hebben nu bepaald dat het verlof

binnen zestien weken na de adoptie moet worden opgenomen. De reden daarvan is dat het om gewenning in de eerste weken gaat. Wij hebben geen uitzondering gemaakt voor de situatie dat het kind al vóór die periode is geadopteerd. Dat heeft consequenties, maar ik zie geen reden hiervoor een afwijkende regeling te treffen. Dat is overgangs- problematiek.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Ik refereerde hieraan, omdat de Kamer al heel lang op dat wetsvoorstel wacht. Het wetsvoorstel was destijds al klaar. Het is toen ook bij de Raad van State geweest. De verdere behandeling is toen uitgesteld om een en ander in dit wetsvoorstel te kunnen opnemen. De kwestie had dus al twee jaar geleden in orde kunnen zijn. Juist omdat ouders die een kind adopteren door technische redenen zo lang hebben moeten wachten, vind ik dat wij het voor die groep niet al te moeilijk moeten maken. Laten wij dus soepel omgaan met de overgangsbepaling.

Staatssecretaris **Verstand**: Iemand die twee jaar geleden een kind heeft geadopteerd, kan toch niet nu nog een recht in die zin laten gelden! Ik houd vast aan de periode van zestien weken. Als je een nieuwe voorzie- ning creëert, dan doen zich altijd situaties voor die er net buiten vallen. Dat is jammer. Je kunt er dan net niet van profiteren. Binnen de periode van zestien weken is sprake van hechting en binding. Ik vind die termijn echt niet onredelijk.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter! Mijn fractie heeft een amendement ingediend over het adoptieverlof. De strekking daarvan is dat wij het betaald verlof op dat punt willen verlengen. Wij willen voorts de mogelijkheid van onbetaald verlof inbouwen. Dat heeft met name te maken met de soms zeer langdurige procedures in het land waar het kind wordt opgehaald.

Staatssecretaris **Verstand**: Aan het eind van mijn betoog neem ik de amendementen nog even door.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Wat vindt de staatssecretaris van de suggestie om, naast een betaald- verlofregeling voor adoptie, de mogelijkheid te openen van een

wettelijk recht op extra onbetaald verlof?

Staatssecretaris **Verstand**: Adoptie- ouders hebben ook ouderschapsver- lof.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Het adoptiekind wordt vaak in het buitenland opgehaald. Dat leidt vaak tot langdurige procedures in het land van herkomst. De weken die nu worden voorgesteld, zijn onvol- doende.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik sprak zojuist al over de periode van drie of vier weken adoptieverlof. Ik heb toen aangegeven, in het kader van de uitgangspunten van de wet, dat je die kunt zien als een minimum- voorziening. Het ouderschapsverlof kan er ook nog voor worden gebruikt. Wellicht kan er nog iets bij uit de verlofspaarpot. Misschien kan men ook nog profiteren van een gunstiger CAO op dit terrein. Ik heb er tegelijkertijd bij gezegd dat een periode van drie of vier weken arbitrair is. Ik heb dus geen echt zware argumenten om in plaats van voor drie weken te kiezen voor vier weken. Ik vind dat wel een heel redelijke termijn. Achteraf kunnen ze ook nog gebruikmaken van het ouderschapsverlof. Ik vind het niet onredelijk van mensen te vragen er zelf tijd in te steken.

Dan het kraamverlof. Mevrouw Örgü vroeg zich af waarom dit nog nodig is, omdat 91% van de CAO's daar al in voorziet. Anderzijds zijn er wensen geuit het kraamverlof te verlengen. Ik zie het kraamverlof als een essentiële voorziening voor werknemers. Inderdaad voorziet 91% van de CAO's er al in, maar 15% van de werknemers heeft nog geen recht op kraamverlof, ook al hebben ze een CAO. Daarnaast valt 17% van de werknemers niet onder een CAO. Als je dat optelt, heeft toch een kwart van de werknemers in Nederland momenteel geen recht op kraam- verlof. Aangezien dat een essentiële en door iedereen normaal gevonden voorziening is, hebben wij dat opgenomen in de Wet arbeid en zorg, zodat het een wettelijk recht wordt. De sociale partners kunnen uiteraard weer aanvullende afspraken maken.

De heer Van der Staaij heeft gevraagd waarom bij het kort verzuim bij kraamverlof de categorie rechthebbenden is uitgebreid, naast

Verstand

de echtgenoot en de geregistreerde partner is nu ook de ongehuwd samenlevende partner opgenomen. In het antwoord dat ik op papier heb staan, wordt gerefereerd aan artikel 629b van het Burgerlijk Wetboek. Het is echter heel logisch om in de trits van echtgenoot en geregistreerde partner, de niet geregistreerde partner op te nemen als zij samen een kind hebben. Het is een kwestie van gelijkstelling.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Maar waarom is het eerder dan niet gebeurd? In de nota van wijziging staat dat het een foutje was, maar het was eerder kennelijk toch een bewuste keuze om het beperkt te houden. Waarom is die keuze destijds gemaakt?

Staatssecretaris **Verstand**: Het was meer een kwestie van achteraf ontdekken dat dit niet volledig was en dat er ten onrechte geen gelijkstelling tussen deze drie "typen" was.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): U heeft het over mensen die samen een kind hebben. Als het gaat om het kraamverlof moet dan toch ook diegene die het kind erkent – zoals ik het ook heb geformuleerd in mijn amendement op stuk nr. 24 – recht hebben op dat verlof. Wat is uw visie daarop? Het lijkt mij namelijk zeer logisch.

Staatssecretaris **Verstand**: Dat zou dan nog een aanvulling zijn: de partner, de samenwonende en de geregistreerde partner, die overigens niet hoeft samen te wonen, en dan degene die het kind erkent heeft. Ik heb daar geen bezwaar tegen en ik vind dat wel een goede gelijkstelling.

Voorzitter! Er is nog over gesproken om de kring van rechthebbenden van het kortdurend zorgverlof uit te breiden naar uitwonende kinderen en ouders en schoonouders. Mevrouw **Dankers** heeft zelfs een pleidooi gehouden om ook andere naasten, waarmee men een emotionele band heeft, daarbij te betrekken. Wij hebben de kring van rechthebbenden voor het kortdurend zorgverlof heel bewust beperkt tot de partners en de inwonende kinderen en ouders, omdat die met elkaar hebben afgesproken dat zij voor elkaar zullen zorgen. Dan kunnen er belemmeringen zijn om zorg te kunnen

combineren met werk. Bij uitwonende ouders en zeker uitwonende volwassen kinderen is dat geen belemmerende factor. Het is in die relatie ook lastiger om aan te tonen dat er sprake is van noodzakelijke zorg.

Mevrouw **Van Gent** heeft nog een pleidooi gehouden voor keuzekaarten, verlofkaarten, vouchers en dergelijke. Ik kom daar in een ander verband nog op terug.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): De staatssecretaris zegt dat er is gekozen voor een kring van mensen die afspraken hebben gemaakt om voor elkaar te zorgen. Deze vraag sluit aan op mijn vraag over de keuzekaart en mijn expliciete aandacht voor alleengaanden en alleenstaanden. Die mensen kunnen met een vriend of een vriendin afspreken om voor elkaar te zorgen. Dat kan heel natuurlijk zijn. Vandaag hebben wij kunnen lezen dat het aantal alleenstaanden toeneemt. Dan is het toch schrijnend dat die grote groep – het gaat echt om veel mensen – helemaal geen aanspraak kan maken op dit soort verlof. Zij vallen daarbuiten en dat vind ik niet goed.

Staatssecretaris **Verstand**: Het woord "afspraken" had ik misschien beter niet kunnen gebruiken. Het gaat om zorg voor mensen die direct op je aangewezen zijn. Het is natuurlijk heel duidelijk dat dit de partners, de kinderen en degenen met wie je een huishouding voert, zijn. Het is ook praktisch in de zin van controleerbaarheid en uitvoerbaarheid. Als je voor iedere naaste – wie dat ook mag zijn – die zorg nodig heeft zorgverlof kunt opnemen, dan vind ik het wel een heel grote uitbreiding worden van het zorgverlof van tien dagen in de tijd van de werkgever. Daar kun je inhoudelijk over van mening verschillen, maar wij hebben gekozen voor de personen die direct aangewezen zijn op elkaars zorg. Er ligt ook een amendement om het te beperken tot ouders, schoonouders en kinderen. Ik kom straks in een ander verband terug op de opmerkingen van mevrouw **Van Gent**. Ik vind het begrip "naasten" echt te ruim. Wij hebben afgesproken dat wij zouden proberen om het binnen de perken te houden. Ik denk dat je hierdoor met behoorlijke administra-

tieve lasten en uitvoeringsproblemen komt te zitten.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Ik heb samen met mevrouw **Schimmel** een amendement ingediend om die groep te beperken. Ik begrijp wel dat wij de groep niet onbeperkt kunnen uitbreiden, maar wij willen die groep wel uitbreiden met ouders, schoonouders en uitwonende kinderen. Dat brengt geen administratieve lasten mee, zolang wij maar dezelfde financieringssystematiek hanteren. Het zorgt wel voor een grote kwalitatieve impuls voor de samenleving, want ouders zijn over het algemeen afhankelijk van hun kinderen als zij onverwacht ziek worden. De staatssecretaris refereerde in het begin van haar betoog aan toekomstige ontwikkelingen en naar mijn idee zullen die alleen maar sterker worden. Ik zou graag zien dat zij die twee zaken, dus de toekomstige ontwikkelingen en de uitbreiding met uitwonende kinderen, ouders en schoonouders, met elkaar verbindt. De financiële consequenties zijn bovendien beperkt, gezien de grote impuls die je daarmee geeft aan de samenleving.

Staatssecretaris **Verstand**: Mijn opmerkingen gingen vooral over de grote uitbreiding van de kring door het onder de noemer "naasten" te laten vallen. Ik denk dat ouders, schoonouders en kinderen wat meer voor de hand liggen. De kosten en de administratieve lasten daarvan zijn beperkt. Mijn opmerkingen betroffen met name de forse uitbreiding van de kring van zorgbehoevend en zorggerechtigden.

Mevrouw **Dankers** (CDA): De staatssecretaris had het net over de andere naasten en zij zei dat het zich niet zou verhouden tot de noodzakelijkheid van de zorg. De noodzakelijkheid van zorg heeft natuurlijk niets te maken met de persoon die zorg nodig heeft. De noodzakelijkheid van de zorg staat op zichzelf. Ik zie niet in waarom een uitbreiding van de kring van rechthebbenden het aantal verlofdagen van tien dat de staatssecretaris met dwingend recht heeft vastgelegd zou doen uitbreiden. Betekent dit dat alleengaanden volstrekt geen recht hebben op kortdurend zorgverlof?

Staatssecretaris **Verstand**: Ik heb net

Verstand

tegen mevrouw Van Gent gezegd dat ik daar graag in een ander verband op terugkom. Wij hebben in de systematiek uitdrukkelijk gekozen voor degenen die direct aangewezen zijn op de zorg van de partner, de ouder of degenen met wie zij een huishouding voeren. Ik heb aandacht gevraagd voor de praktische uitvoeringsproblemen en lastenproblemen bij uitbreiding. Ik zeg daarmee niet dat die zorg niet noodzakelijk is, maar volgens mij moet die niet worden meegenomen in deze kring. Ik zie het probleem van de alleengaanden en alleenstaanden wel, maar als het gaat om de kring van rechthebbenden is uitdrukkelijk gekozen voor die direct op de zorg aangewezenen. De ratio daarachter is dat anders de uitvoerings- en administratielasten geweldig uitdijen en er grote controleproblemen ontstaan. Dat geldt dus niet voor de ouders, schoonouders en kinderen, maar wel als die kring heel erg ruim gemaakt wordt.

Niet iedereen zal per definitie die tien dagen opnemen. Bij onze berekeningen zijn wij ervan uitgegaan, dat mensen gemiddeld 2,3 dagen zorgverlof per jaar nodig hebben. Als de kring heel erg wordt uitgebreid, dijen de daarmee verbonden financiën natuurlijk ook geweldig uit.

Mevrouw **Dankers** (CDA): Voorzitter! Ik heb nog geen antwoord gehad op mijn vraag wat de correlatie is met het vaststellen van de noodzakelijke zorg, want die is in de ander gelegen en niet in degene die zorgverlof wil opnemen.

De staatssecretaris heeft het over verhoging van de administratieve lastendruk. Waar zit die dan in? Graag zou ik zien dat zij dat concreet maakte. Dat er in totaal meer financiën mee gemoeid zijn, dat snap ik, maar ik heb graag antwoord op mijn concrete vraag.

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! Ik dacht, dat ik dat antwoord had gegeven. Het heeft te maken met het doel van deze wet, namelijk het wegnemen van belemmeringen voor arbeidsparticipatie (vooral bij vrouwen) en het wegnemen van belemmeringen voor zorgparticipatie (vooral bij mannen). Waar zitten die belemmeringen? Die belemmeringen zitten niet in de brede sfeer van naasten. Ik zeg daarmee niets over zorgbehoefte die daar ook kunnen

zijn. Die belemmeringen zitten in de sfeer van zorgrelaties met diegenen die direct op jÓúw zorg zijn aangewezen. Daar ligt heel duidelijk een relatie met het doel van de wet: het mogelijk combineren van arbeid en zorg. Gisteren was in de discussie aan de orde dat er ook buiten die sfeer zorgbehoefte zijn. De vragen die mevrouw van Gent heeft gesteld, hebben daarmee te maken. Maar buiten die sfeer zie ik ook relaties met andere problemen die veel duidelijker met de beleidsterreinen van VWS zijn verbonden. Ik doel bijvoorbeeld op problemen die te maken hebben met vergrijzing en een andere samenstelling van de bevolking, wat andere zorgbehoefte met zich brengt. Die problemen onderkennen wij ook. Het kabinet kijkt ook in dat bredere verband naar die problemen, maar in het kader van de Wet arbeid en zorg is het doel: participatie van werknemers met zorgtaken te bereiken door die combinatie mogelijk te maken. De ruime zorgbehoefte sfeer en zorgkring komen in een andere relatie aan de orde.

De **voorzitter**: Mevrouw Dankers, ik zie dat u wilt interrumperen, maar u heeft zojuist al twee keer vragen op dit punt gesteld. Als het antwoord u niet tevreden stemt, moet u daarop in uw tweede termijn terugkomen.

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! Mevrouw Örgü heeft gevraagd hoe wij controleren dat zorgverlof terecht door de werknemer wordt opgenomen. Wij hebben gekozen voor de clausulering die maatwerk en flexibiliteit op de werkvloer mogelijk maakt. Ongetwijfeld zal het wel eens fout gaan, maar de werknemer zal er wel voor zorgen dat hij de goede arbeidsrelatie met z'n werkgever instandhoudt en werknemer en werkgever zullen het gesprek aangaan over waar beider belangen liggen. Natuurlijk kun je conflicten niet altijd voorkomen, maar door de clausulering en het maatwerk op de werkvloer kunnen de nodige problemen volgens ons worden tegengegaan. In ieder geval kan dit niet uitputtend wettelijk worden geregeld; daarmee zou je namelijk een enorm gedetailleerde wetgeving krijgen.

Mevrouw Bussemaker vroeg of ik al resultaten zag van de generieke compensatie van het zorgverlof. Welnu, daarvoor is het nog te vroeg:

de regeling geldt pas sinds 1 januari en CAO-onderhandelingen zijn volop aan de gang.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Voorzitter! Daaraan had ik de volgende vraag gekoppeld: wat nu als blijkt dat het niet goed gaat? Ik denk dat er nog weinig kan worden veranderd.

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! "Als"-vragen vind ik altijd heel moeilijk. Laten wij kijken hoe het gaat. In de wet is de regeling opgenomen, er is een evaluatie en via de CAO-onderzoeken zal alles worden gevolgd. Als er serieuze problemen worden gesignaleerd, dan moeten wij die oplossen.

Mevrouw Bussemaker vroeg verder naar wat er gebeurt als veel minder geld wordt gebruikt voor bijvoorbeeld kortdurend zorgverlof en ook naar het effect van de stimuleringsregeling rond betaald ouderschapsverlof. Daarvoor geldt eenzelfde antwoord: alles geldt pas sinds 1 januari, de CAO-onderhandelingen zijn nog aan de gang en we laten de gang van zaken volgen door de arbeidsinspectie.

De heer Van Middelkoop vroeg naar de rechtsgrond voor de financiële overheidssteun aan het kortdurend zorgverlof. Ik denk dat de rechtsgrond is dat wij een bepaalde ontwikkeling willen stimuleren, in dit geval het wegnemen van de belemmeringen in de sfeer van kortdurend zorgverlof. Dit is niet ongebruikelijk; de overheid verleent financiële steun op tal van terreinen om ontwikkelingen te bevorderen.

Twee nota's van wijziging hebben te maken met het ouderschapsverlof. De eerste betreft een technische nota met bepalingen die in werking treden als het ambtenarenrecht of de positie van ambtenaren verandert en de andere betreft een verduidelijking voor werknemers die het verlof in drie delen willen opnemen of voor het geval dat de arbeidsduur in de tussentijd wordt gewijzigd.

Verder vroeg mevrouw Bussemaker naar de indexering van de Wet Finlo. Deze ligt inmiddels op f 978 en als we haar goed zouden indexeren, dan zou ze op f 1038 komen. Wij zullen dit meenemen bij de begroting voor volgend jaar. Wij indexeren zoals is afgesproken.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Ik

Verstand

constateer dat de nota van wijziging een verandering van het bedrag van de Finlo aangeeft. Waarschijnlijk is dit op grond van de indexering, maar kennelijk niet de volledige.

Staatssecretaris **Verstand**: Naar aanleiding van uw vraag kijken wij hier nog goed naar. De sterk gestegen lonen en prijzen zullen we in de verdere indexering verdisconteren.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Die kunnen we volgend jaar verwachten.

Staatssecretaris **Verstand**: Ja.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): U zegt dat de huidige indexering op dit moment ongeveer *f* 1032 zou zijn.

Staatssecretaris **Verstand**: Dat zou ze moeten zijn. Wij nemen dit mee in de begroting.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): In de nota van wijziging verandert u het bedrag in ongeveer *f* 970. Volgens mij zou het logischer zijn om de hele indexering mee te nemen en het nu te veranderen naar *f* 1032.

Staatssecretaris **Verstand**: Als u het goed vindt, beantwoord ik die vraag in tweede termijn. Ik moet daar technische informatie over inwinnen; ik ben daar niet precies van op de hoogte.

Mevrouw Örgü vroeg wat ik zou doen om te bevorderen dat mannen meer zorgtaken op zich nemen. Wij zijn bezig met een publiekscampagne en met projecten in het kader van Equal. Ook in het onderwijs wordt er veel aandacht aan besteed. Maar het blijft gewoon lastig. Ouders voeden hun zonen op een bepaalde manier op. Daarnaast is er natuurlijk de keuzevrijheid van mensen om hun leven in te richten zoals zij dat willen; dat is ook een liberaal standpunt. Zij moeten zeker niet door de overheid gedwongen worden om dat op een bepaalde manier te doen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): De staatssecretaris is haar betoog begonnen met de stelling dat het zorgpercentage voor mannen 40 moet zijn in 2010. Dan komen wij er natuurlijk niet door te zeggen dat het lastig blijft. Ik ondersteun dan ook de vraag van mevrouw Örgü hoe wij dat concreet moeten aanpakken.

Staatssecretaris **Verstand**: Mevrouw Örgü heeft haar vraag toegespitst op mentaliteitsverandering. Mijn uitgangspunt is dat wij maatregelen treffen in de Wet arbeid en zorg, die het mannen en vrouwen gemakkelijker moeten maken om werk met zorg te combineren. Van die facilitering moet ook een stimulering uitgaan. Natuurlijk ondersteunen wij dat met publiekscampagnes. Wij geven informatie over de mogelijkheden voor het combineren van werk en zorg en wij zullen die informatie op een goede en creatieve manier verspreiden; u heeft daar gisteren een aantal voorbeelden van genoemd. Wij zetten projecten op binnen het kader van het Europese programma Equal. Wij zijn dus actief. Het is heel belangrijk dat de wet faciliteiten biedt. Maar uiteindelijk hebben ook ouders invloed op de opvoeding van hun kinderen. Dat geldt ook voor het onderwijs. Maar faciliteren is één; ondersteunen via voorlichting en projecten is twee. Het blijft echter lastig om het te veranderen; dat zeg ik nogmaals.

Voorzitter! De heer De Wit heeft nog gevraagd of er niet meer rekening gehouden moet worden met de positie van alleenstaande ouders. Die positie is inderdaad lastiger dan die van twee ouders, die samen voor hun kinderen kunnen zorgen en daar verlof voor kunnen opnemen. Maar ik denk dat de mogelijkheden die de Wet arbeid en zorg nu biedt, echt een ondersteuning zijn voor alleenstaande ouders. Het dilemma is dat, als alleenstaande ouders extra dagen toegekend krijgen, er ook negatieve consequenties kunnen zijn voor hun positie op de arbeidsmarkt. De Zweedse en Duitse situaties leren ons daarnaast dat alleenstaande ouders toch dicht bij het gemiddelde aantal opgenomen verlofdagen zitten.

De heer **De Wit** (SP): Ik leg nogmaals het argument aan de staatssecretaris voor, dat ik ook gisteren genoemd heb. Met deze wet wordt juist beoogd dat bijvoorbeeld alleenstaande ouders hun werk kunnen behouden. Een wat ruimere regeling voor alleenstaande ouders biedt hen in ieder geval de mogelijkheid om een oplossing te zoeken zonder dat zij hun werk verliezen. Dat is de achterliggende gedachte, die ik gisteren verwoord heb.

Staatssecretaris **Verstand**: Gevoels-

matig zou je inderdaad zeggen dat er iets meer voor alleenstaande ouders gedaan moet worden. Maar tegelijkertijd vind ik dat kansen en risico's afgewogen moeten worden. Wij weten met hoeveel dagen men in Duitsland en Zweden kan volstaan, ook alleenstaande ouders. Wij investeren volop in de kinderopvang, waar ook deze groep gebruik van kan maken. De vraag is dus in hoeverre de positie van alleenstaande ouders op de arbeidsmarkt verslechterd wordt door extra rechten toe te kennen, in de zin dat er een vorm van risicoselectie zou kunnen plaatsvinden. Dat geldt niet zozeer als mensen werken, wel weer als zij van baan veranderen of weer toetreden tot de arbeidsmarkt.

De heer **De Wit** (SP): Er zit wel iets van ongelijkheid in. Als je twee ouders de mogelijkheid geeft om wat ruimer met het verlof om te gaan, dan heeft een alleenstaande ouder die mogelijkheid niet. Vanuit het kind gezien gelden dezelfde argumenten. Men is niet in staat zo gauw een ander met de zorg te belasten.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik kan alleen maar herhalen wat ik heb gezegd. Ik voel het aan. De problematiek van alleenstaande ouder is lastiger. Tegelijkertijd leert de ervaring elders dat het aantal dagen dat beschikbaar is, voldoende is. Men heeft niet veel meer dagen nodig dan andere ouders. Ik zet het ook af tegen de positie van alleenstaande ouders op de arbeidsmarkt. Ik zie het risico van selectie, als men van baan verandert of tot de arbeidsmarkt wil toetreden.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Ik wil nog een argument toevoegen om alleenstaande ouders iets meer verlofdagen toe te kennen. Uit het profiel van de nieuwe arbeidsongeschikte blijkt, dat er een risicofactor zit bij de instroom van arbeidsongeschiktheid met name van alleenstaanden, zeker alleenstaande ouders. Om iets meer soelaas te bieden, lijkt mij dat een argument om in overweging te nemen.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik heb geprobeerd het dilemma te schetsen. Ik zie het probleem. Ik kijk ook naar ervaringen elders.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): U erkent de wat lastige positie

Verstand

van de alleenstaanden. Dat ben ik met u eens. Als ik naar het amendement van de heer De Wit kijk, vind ik dat hij een vrij grote klap maakt: hij verdubbelt het aantal vrije dagen. Is het niet redelijk om op 50% te gaan zitten?

Staatssecretaris **Verstand**: Dat is het amendement van mevrouw Schimmel en mevrouw Bussemaker.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Excuus, dat wist ik niet.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik heb geprobeerd duidelijk te maken dat ik het dilemma zie.

Tot de heer Van Middelkoop zeg ik dat het ILO-verdrag moederschapsbescherming nog moet worden bekrachtigd.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): De stukken zijn hier wat onduidelijk. Er is geen verplichting voor Nederland om een ILO-verdrag goed te keuren. Er zijn ILO-verdragen waarmee wij niets doen. Is de regering voornemens om dit verdrag bij de Kamer ter goedkeuring aan te bieden?

Staatssecretaris **Verstand**: Het moet nog beoordeeld worden of het verdrag zal worden geratificeerd. Bekrachtiging van dit verdrag dringt minder omdat Nederland al partij is bij een eerder verdrag, namelijk verdrag 103.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Dat kan ik zo niet beoordelen. Het is niet onredelijk om op vrij korte termijn hierover uitsluitel te krijgen, om de simpele reden dat het verdrag wel functioneert in de stukken als een argument. Gaan wij ons eraan binden of niet? Het valt mij tegen dat de staatssecretaris zegt dat wij hierover later bescheid krijgen.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik zal daarnaar informeren. U krijgt daarop in tweede termijn een precies antwoord.

Ik kom over de amendementen te spreken.

Mevrouw **Dankers** (CDA): Ik mis in het antwoord van de staatssecretaris de voorbeelden die juist mannen zullen stimuleren om zorgverlof te nemen. Verder heb ik een vraag gesteld over de vervangingsproblematiek voor werkgevers in

relatie tot de toenemende krapte op de arbeidsmarkt. Welke effecten heeft dit voor het grotere gebruik?

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): De staatssecretaris wil overgaan tot de amendementen. Ik begrijp daaruit dat zij haar betoog heeft afgerond. Ik mis opmerkingen over de Wet financiering loopbaanonderbreking, een antwoord op de vraag over de relatie tussen calamiteitenverlof en zorgverlof. U zoudt ook nog terugkomen op het langer duren zorgverlof, een zorgverzekering en het arbeid-en-zorgfonds.

Staatssecretaris **Verstand**: Bij het langer duren zorgverlof is er een relatie met het amendement. Bij de behandeling van het amendement ga ik hierop in. Het lijkt mij logisch dit in samenhang met het amendement te doen. In die zin is mijn betoog nog niet afgerond. Ik zal ook nog spreken over het langer duren zorgverlof. Het calamiteitenverlof in relatie tot het zorgverlof had ik al behandeld.

Volgens mevrouw Bussemaker is er geld over in de pot van de Wet financiering loopbaanontwikkeling. Zij noemde een bedrag van 55 mln. gulden, maar dat is niet juist. Dit jaar is het maar 5 mln. gulden, maar ook daar gaat het niet om. De Wet Finlo kent twee uitgangspunten: werklozen aan het werk krijgen als vervanger en budgettaire neutraliteit. In die zin is er geen geld beschikbaar in het kader van de Wet Finlo.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Dat lijkt mij een flauw antwoord. De Wet Finlo is ook bedoeld om het verlof te stimuleren. Scholings- en zorgverlof worden heel nadrukkelijk genoemd. Uit de evaluaties blijkt dat door de sterke beperkingen bijna niemand gebruikmaakt van het verlof. Omdat de 55 mln. gulden niet op ging, is het nu verlaagd, maar toen de wet werd aangenomen, gingen wij ervan uit dat het 55 mln. gulden zou kosten. Waarom kunnen wij het nu dan niet zo doen dat het verlof blijft bestaan en er stimulansen blijven voor het aantrekken van vervangers? Dan doen we beide en ontstaat er een win-win-situatie. We stimuleren dan verlof en geven mensen meer kansen op arbeidsparticipatie. Ik denk dan aan herintreedsters, die vervolgens weer allemaal premies gaan betalen. Daar krijgt de regering dan ook weer geld van.

Staatssecretaris **Verstand**: De Wet Finlo gaat uit van budgettaire neutraliteit. Vanuit dat oogpunt kan alleen verlof worden opgenomen als er sprake is van vervanging. Zo zit die wet in elkaar.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Wij bespreken nu toch de Wet arbeid en zorg? De Wet Finlo valt daar onder. Dit is dan toch het moment om te bezien of die wet niet op onderdelen moet worden aangepast? We komen natuurlijk niet verder als u steeds alleen maar terugverwijst naar wat er vijf jaar geleden is bediscussieerd.

Staatssecretaris **Verstand**: Daarom wilde ik ook eigenlijk liever een relatie leggen tussen mijn opmerkingen over de Wet Finlo en het amendement betreffende het langer duren zorgverlof. Ik kom er straks nog op terug.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voordat u overstapt naar de amendementen, heb ik nog drie vragen. Ik zou het prettig vinden als de staatssecretaris nog inging op het rouwverlof. Zij had mij eerder beloofd om nog een visie op de keuzekaart te geven. Dan gaat het om de keuze voor wie je wilt zorgen. Ook stelde ik nog een vraag over de voorlichting over deze wet. In dat verband vroeg ik aandacht voor andere vormen van voorlichting. Zo kan informatie worden gestuurd aan alle werknemers, die op een handzaam klein kaartje zou kunnen worden samengevat. Mensen hebben die informatie dan altijd bij de hand en weten dan precies waar zij recht op hebben en wat er in de CAO's nog beter moet worden geregeld.

Staatssecretaris **Verstand**: De vraag naar de diversiteit in verlofmogelijkheden had ik willen koppelen aan de discussie over het langer duren verlof.

Wat de voorlichting betreft heb ik de publiekscampagne Arbeid en zorg genoemd. Die campagne start in de periode april/mei aanstaande. Ook wordt gekeken naar de mogelijkheden van zogenaamde freecards. Daarnaast wordt samen met de commissie levensmiddelenbranche bezien of mensen beter kunnen worden bereikt met andere, aantrekkelijke distributievormen. Verder is er uiteraard de website en is een digitale verlofwijzer in

Verstand

ontwikkeling. Mensen kunnen op die manier advies over hun persoonlijke omstandigheden krijgen. Wij zijn nu al doende, de Wet Finlo onder de aandacht te brengen bij werkgevers- en werknemersorganisaties.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Misschien kunt u ook ingaan op het rouwverlof. Begrijp ik het goed dat wij, als u over de voorlichting spreekt, binnenkort op een pak melk kunnen lezen voor welke verlofvorm wij in aanmerking kunnen komen? U sprak namelijk over de detailhandel, maar hoe moet ik mij dit voorstellen?

Staatssecretaris **Verstand**: Niet zo concreet als op het niveau van de melkpakken. Ik heb getracht duidelijk te maken dat wij naar distributievormen met een groot bereik zoeken. Ik weet niet of dit via melkpakken of op een andere manier zal gaan.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik wil nog graag antwoord krijgen

De **voorzitter**: Nu niet meer over die melkpakken beginnen!

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Neen, ik begin niet over de melkpakken. Ik begin over een serieus onderwerp: het rouwverlof.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik moet nog een antwoord geven op vragen over het langer durend zorgverlof. Naar mijn oordeel raakt dat ook het rouwverlof.

Het lijkt mij goed als ik nu naar de amendementen overga. Nogmaals zeg ik dat de elementen over het langer durend verlof bij het desbetreffende amendement aan de orde komen. Het amendement op stuk nr. 7 gaat over uitbreiding van adoptieverlof van drie naar vier weken. Ik heb hierover al voldoende gezegd toen ik het had over een minimumvoorziening die aangevuld kan worden met andere voorzieningen. Een termijn van drie of vier weken is arbitrair. Vier weken vind ik een redelijke periode.

Het amendement op stuk nr. 8 gaat over de uitbreiding van het kraamverlof van twee naar vijf dagen. Mevrouw Schimmel zal hiertoe nog een gewijzigd amendement indienen. Volgens het nu voorliggende amendement kan het kraamverlof immers worden opgenomen totdat het kind volwassen is.

Mevrouw **Dankers** (CDA): Ik wil nog graag weten of de staatssecretaris het amendement op stuk nr. 7 ondersteunt of overneemt. Ze zegt dat een termijn van drie of vier weken arbitrair is, maar dan weet ik nog niets.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik heb weinig bezwaar tegen dit amendement, temeer omdat er niet veel kosten aan verbonden zijn. Het gaat om 1 mln. gulden.

Ik kom terug bij het kraamverlof. In het wetsvoorstel is gekozen voor twee dagen kraamverlof. Het betreft een minimumbescherming, een dwingende bepaling als zijnde een elementair recht in deze moderne samenleving. Nu wordt gekozen voor een uitbreiding naar vijf dagen. Dit gaat gepaard met een lastenverzwaring voor werkgevers van 115 mln. gulden. Het is de vraag of de periode van vijf dagen de minimaal noodzakelijke bescherming niet te boven gaat en of men hier moet stellen dat de termijn van twee dagen minimaal is en dat het oplossen overgelaten moet worden aan de sociale partners. Mede gelet op de lastenverzwaring en de uitgangspunten van de wet wijs ik dit amendement van de hand. Ik ontraad dus aanvaarding hiervan.

Het amendement op stuk nr. 9 betreft de uitbreiding van het kort durend zorgverlof voor alleenstaande ouders. Hierover is al gesproken naar aanleiding van opmerkingen van de heer De Wit. Ik heb gezegd dat ervaringen uit het buitenland erop wijzen, dat het waarschijnlijk niet nodig zal zijn. Je kunt ook nog op het element wijzen van precedentwerking, in de zin dat het de vraag oproept: waarom doe je het wel bij het kortdurend zorgverlof en waarom niet bij het ouderschapsverlof? Ik noem dan nog even de arbeidsparticipatie. Overigens moet ik zeggen dat de financiële gevolgen beperkt zijn. We hebben een behoorlijk ruime generieke compensatie en de schattingen van de financiële gevolgen komen op ongeveer 1 mln. gulden uit. Ik heb echter al het dilemma geschetst: enerzijds is het de vraag of het nodig is; anderzijds is er toch het begrip voor de positie van de alleenstaande ouder. De financiële consequenties vallen mee, maar als ik de balans moet opmaken, dan slaat die voor mij door naar de inhoudelijke

argumenten en zou ik de Kamer dit amendement willen ontraden.

Wat betreft het amendement inzake de uitbreiding van de kring van zorgontvangers bij kortdurend zorgverlof, wijs ik erop dat we zonet erover hebben gedebatteerd waarom die kring gekozen is zoals deze nu voorligt. Overigens heb ik er zelf wat twijfels bij of zorgverlening door ouders aan volwassen kinderen in de praktijk wel voor zal komen. Ik kan me wel voorstellen dat het andersom voorkomt, namelijk dat er momenten zijn waarop er noodzakelijke zorg voor de ouder nodig is en dat je die ook wilt verlenen. Het gaat hier om financiële gevolgen die wij schatten op 25 mln. gulden. U merkt het al aan de wijze waarop ik het zeg, voorzitter, dat ik wat twijfel heb bij dit amendement. Ik heb er sympathie voor; het is natuurlijk ook vooruitkijken naar een samenleving die verder vergrijst. Ik zou het oordeel over dit amendement aan de Kamer willen overlaten.

Dan kom ik bij het amendement op stuk nr. 11, het schrappen van de bepaling in de Wet Finlo die een maximering mogelijk maakt van het jaarlijks aantal herintreders. Ik herhaal wat ik zo-even heb gezegd: de Wet Finlo gaat uit van budgettaire neutraliteit; daarom hebben we ook een beperking gesteld aan de groep vervangers die geen uitkering heeft. Wij hebben overigens de ervaring dat het maximum dat we gesteld hebben aan herintreders, tot op heden in de praktijk geen problemen heeft gegeven. De vraag is derhalve of het quotum überhaupt wel een probleem oplevert. Anderzijds kun je ook zeggen dat het aantal gebruikers van de Wet Finlo zo gering is, dat het maar de vraag is of je daar reëel die conclusie aan kunt verbinden. De kosten zijn geraamd op 1,3 tot 2,5 mln. gulden per jaar en dat is op zich overzichtelijk. Aangezien de budgettaire neutraliteit een belangrijk uitgangspunt is van de Wet Finlo en we tot op heden geen problemen hebben gesignaleerd, zie ik op dit moment geen aanleiding voor het overnemen van dit amendement.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Voorzitter! Is de staatssecretaris het met mij eens dat er wel iets is veranderd in de economische situatie sinds de wet werd aangenomen, namelijk dat er krapte is en dat het moeilijker is om werklozen te vinden,

Verstand

terwijl er nog steeds een groep van meer dan 500.000 vrouwen is die aan het werk zouden willen? Is zij het daarom met mij eens, ook gezien haar beleid om arbeidsparticipatie van vrouwen te bevorderen, dat het op zich wenselijk is de mogelijkheden voor herintreders te vergroten?

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! Mevrouw Bussemaker weet dat ik actief ben op het terrein van herintreding. Wij zien echter bij de Wet Finlo op dit moment nog geen problemen. We weten dat er bij herintreders ook heel vaak sprake is van het nodig zijn van een stuk scholing. Als het probleem zich aandient, kunnen wij alsnog een oplossing bedenken.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): De staatssecretaris weet net zo goed als ik dat het straks moeilijk wordt om de wet te veranderen en dat wij het nu wel kunnen doen. Als het nu geen probleem is, is het dus ook geen probleem om het te verruimen.

De staatssecretaris zegt dat de kosten geraamd worden op 1,3 mln. gulden. Waaruit bestaan die kosten? Als herintreders namelijk als vervangers optreden, gaan zij ook premies betalen. Zijn die premies verdisconteerd? Het levert de overheid immers ook wat op als herintreders aan de slag gaan? Volgens mij is daarop het beleid van de regering gebaseerd.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik kan daarop op dit moment geen antwoord geven en zal dat in tweede termijn doen.

Het amendement op stuk nr. 12 beoogt het weghalen van het vervangingsvereiste en van de eis dat de verlofperiode minimaal twee maanden geldt, alsmede uitbreiding van de kring waarvoor het vervallen van deze voorwaarden moeten gelden. Bovendien moet de mogelijkheid om op deze manier verlof op te nemen worden uitgebreid naar situaties waarin sprake is van verlof om voor een ernstig zieke of iemand met een levensbedreigende ziekte te zorgen. Ik zie dat als aanvulling op wat nu reeds geregeld is voor palliatief verlof.

Mevrouw Bussemaker heeft gisteren gezegd dat daarvoor voldoende geld moet zijn, omdat er volgens haar 55 mln. gulden beschikbaar is. Een budgettaire

neutraliteit en het vervangingsvereiste zijn belangrijke pijlers van de Wet Finlo. Er is dus geen geld om dit amendement in te vullen. De consequentie is namelijk dat een en ander gefinancierd moet worden uit het AWF, hetzij door premieverhoging of door minder premieverlaging mocht dat aan de orde zijn in het geval van overschotten in het AWF.

Wat gaat het dan kosten? Er is sprake van een behoorlijke uitbreiding van de kring van verzekerden. Er wordt hier gesproken over ernstig zieken en over levensbedreigende ziekten. Horen daar chronisch zieken bij of gehandicapten? Is de kring van degenen die kunnen zorgen onbeperkt? Welke uitvoeringsproblemen en administratieve lasten zijn daarmee gemoeid? Wat zijn de arbeidsmarkteffecten als dit amendement wordt geïmplementeerd?

Mevrouw Bussemaker stelt dat de kosten beperkt zullen zijn, maar ik denk dat dit toch een beetje te laconiek is. Ik verwijs in dit verband naar de cijfers uit het rapport van het SCP. Het SCP probeert een bepaalde inschatting te maken en die bedraagt minimaal een 0,5 mld. tot 1,2 mld. gulden. Wij hebben afgesproken dat het SCP nog berekeningen zal maken over een aantal opties met betrekking tot de arbeidsmarkteffecten, ook gerelateerd aan de diverse bestaande betalingswijzen. Met dit amendement wordt eigenlijk een voorschot genomen op het langer durend zorgverlof gefinancierd uit het AWF. Bovendien kunnen er forse lastenverzwaringen mee gepaard gaan. Ik vind dat echt voorsorteren op de begrotingsbesprekingen die op dit moment plaatsvinden en op de besprekingen over de uitvoering van de aanbevelingen van de commissie Van Rijn. U leest allen de kranten. Iedereen heeft het over zorg, veiligheid en onderwijs. Ik vind dit op die discussie voorsorteren. Het is een kwestie van financiering uit het AWF.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Voorzitter! Ik mag erop wijzen dat er in België en Denemarken ook een wet op de loopbaanonderbreking is, die kan worden gebruikt voor het zorgen voor ernstig of ongeneeslijk zieken op een veel genereuzere basis dan wij in Nederland kennen, vaak met doorbetaling van salaris. Het gaat daar allemaal goed met die wet.

Misschien wordt het tijd, gezien de positie van Nederland in Europa, om er toch iets voor te regelen. Wij hebben een goede regeling, dus waarom zouden wij wachten op al die anderen? Het kan wel. De regering heeft het ook met palliatief verlof gedaan. Alle argumenten die de staatssecretaris nu geeft om het niet voor langer durend verlof te doen, zouden dan ook precies moeten gelden voor palliatief verlof. Daarbij is de afbakening, waarvan de staatssecretaris een probleem maakt, hoe ernstig ziek iemand moet zijn volgens mij goed te maken. Zowel in de teksten van VWS als in de teksten van de staatssecretaris zelf worden vaak de begrippen ernstige of levensbedreigende ziekte gebruikt. Met een indicatie van een medisch specialist moet dat duidelijk te maken zijn. Het gaat niet om chronisch zieken of gehandicapten; het gaat niet om alles en iedereen. Het gaat om een beperkte kring.

Dan kom ik bij de kosten. De staatssecretaris zegt dat het tot 1,5 à 2 mld. gulden kan oplopen. Laten wij nu eens kijken naar de Wet Finlo. Laten wij eens kijken waarvan gebruik wordt gemaakt.

De **voorzitter**: Het moeten korte vragen zijn. Dit zijn interrupties; dit is geen tweede termijn.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): In plaats van 55 mln. gulden wordt er maar f 480.000 uitgegeven. Ik wil graag weten op welke veronderstellingen de staatssecretaris het bedrag baseert dat zij noemt. Het SCP komt uit op 150.000 mensen, maar feitelijk zijn het er slechts 200. Ik wil graag weten op welke precieze veronderstellingen het bedrag is gebaseerd dat zij noemt, want ik kom tot heel andere bedragen op grond van mijn veronderstellingen en op grond van de feitelijke gegevens tot nu toe.

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! Het SCP heeft die verkenning uitgevoerd en verschillende opties verkend: 100% loondoorbetaling en 70% van het minimumloon. Het komt daarbij tot een aantal potentiële belangstellenden, waarvan ik overigens niet zeg dat die er in 2002 allemaal al zullen zijn. Het schat dat aantal op 450.000. Bij 70% van het minimumloon kom je uit op 1,2 mld. gulden. Als je het wat voorzichtiger becijfert zoals het ministerie heeft gedaan, kom je bij 50% gebruik uit

Verstand

op 540 mln. gulden. Ik geef toe dat het een bandbreedte is. Het is een kwestie van een risico-inschatting. Het zal ook volgend jaar nog niet zo ver zijn. Het SCP heeft er echter serieuze berekeningen onder gelegd. Als je die gebruikt – wij hebben die verkenning natuurlijk niet voor niks laten maken – vind ik dat een goede basis om de risico-inschatting aan u over te brengen. Dat zijn toch realistische bedragen. Ik vind het dan ook voorsorteren op de discussies over de kaderbrief en over de commissie-Van Rijn. Het is voorsorteren op de vraag: wat gaan wij verder doen met dat langer durend zorgverlof? In principe heeft het kabinet al besloten dat het langer durend zorgverlof, zij het onbetaald, er komt. Vervolgens is in het regeerakkoord afgesproken dat wordt verkend welke consequenties betaling van het zorgverlof heeft. Het SCP-rapport ligt er nu een week, vers van de pers. Er is afgesproken dat wij het CPB verdere berekeningen laten maken en een aantal opties laten uitrekenen in relatie tot een aantal vergoedingen die daartegenover staan, de arbeidsmarkteffecten en de uitvoeringslasten. Wat betekent dat in zijn geheel? Ik heb u toegezegd – dat zullen wij samen met minister Borst doen – dat ernaar gestreefd wordt voor de zomer een kabinetsstandpunt hierover te hebben. Nogmaals, ik vind dit echt voorsorteren, ook op een kabinetsstandpunt om hierover een goede afweging te kunnen maken inzake het langer durend zorgverlof. Daarbovenop komt het feit dat er een beroep wordt gedaan op een financieringsregeling die tot lastenverhoging leidt, en die een vorm is van het creëren van rechten door een aantal elementen uit de Wet Finlo niet van toepassing te verklaren. Dat zou allemaal zorgvuldig moeten worden afgewogen in het kabinetsstandpunt over het langer durend zorgverlof.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Het SCP-rapport hanteert een ruime definitie, namelijk iedereen in je omgeving die langer dan twee weken hulp nodig heeft. In ons amendement wordt de definitie sterk beperkt tot mensen en kinderen met een levensbedreigende ziekte. Kortom, de genoemde cijfers, die ik overigens heel graag op papier wil hebben om de veronderstellingen nog eens na te lezen, overtuigen mij

op dit punt niet helemaal. Er vindt namelijk een sterke inperking van de situaties waarin de vervangingseis en de minimale verlofduur van toepassing zijn. Graag een reactie daarop.

Uit de krant heb ik vernomen dat de staatssecretaris bezig is, een hogere uitkering te regelen voor palliatief verlof. In feite hebben we in Nederland één recht op langer durend betaald verlof geregeld. Dat staat in deze wet. De staatssecretaris kiest ervoor, bij het palliatief verlof een hogere uitkering te laten verzorgen dan de f 960 bruto per maand, waarvan zij overigens nog steeds niet weet of die geïndexeerd is. In dat kader zou je dan toch een afweging kunnen maken of je de uitkering bij palliatief verlof verhoogt, of dat je ouders van ernstig zieke kinderen of kinderen met een levensbedreigende ziekte ook in staat stelt, op de lange duur betaald verlof op te nemen? Dat is de achtergrond vanwaaruit ik dit amendement mede heb ingediend.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik begrijp dat heel goed. Maar de elementen die mevrouw Schimmel naar voren brengt, zijn nu net de argumenten die we in het kabinetsstandpunt over het langer durend zorgverlof willen betrekken. Het SCP gaat van een aantal kringen zorgbehoeftigen uit, waarbij ook chronisch zieken en gehandicapten zijn inbegrepen. Zij hanteren inderdaad mensen die in een terminale fase zitten, en zij hebben het over de kring van ernstig zieken. Maar ik vind het nog heel lastig om die kring echt goed af te bakenen. Als je die kring hebt vastgesteld en je hebt er een bepaalde uitkering tegenover gesteld, wat betekent dat dan in financiële zin? Vervolgens is de vraag, wat de effecten voor vrouwen op de arbeidsmarkt zijn. Ik zie het punt van mevrouw Schimmel dus wel in. Het SCP-rapport ligt er nu. Het is behoorlijk ingewikkeld om dat te concretiseren en de effecten zichtbaar te maken. Daarvoor vraag ik de komende tijd aandacht. Een van de elementen die daarbij betrokken zullen zijn, is het rouwverlof, in het verlengde van het palliatieve verlof. Wie verzorgt er? Wie wordt verzorgd? Dat zijn vragen die duidelijk in beeld moeten worden gebracht. Als ik een wetsvoorstel indien en ik beschrijf daarin een groep, vraagt de Kamer aan mij wie

dat precies zijn, hoeveel dat er zijn, en wat dat gaat kosten. Dat is nu net wat het kabinet in beeld wil brengen.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Ik had gevraagd of, nu er blijkbaar toch een afweging plaatsvindt, de uitkering kan worden verhoogd in het kader van palliatief verlof. Is dat dan afgewogen tegen andere vormen van langdurig verlof? Die verhoging van de uitkering zou 45 mln. gulden in 2002 kosten, en in 2006 225 mln. gulden. Is dat afgewogen ten opzichte van dit wijzigingsvoorstel?

Staatssecretaris **Verstand**: Neen, want ook de afweging over die wijziging vindt plaats binnen het totale kader. Wij gebruiken de drie kringen van het SCP, namelijk palliatief, chronisch gehandicapt en ernstig ziek. De afweging vindt plaats binnen dat totale kader, met de consequenties die daaraan zijn verbonden.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Wordt er momenteel een wetsvoorstel voorbereid, waarin de uitkering wordt verhoogd gedurende het palliatief verlof?

Staatssecretaris **Verstand**: Er vinden op dit moment besprekingen plaats over de Kaderbrief, maar ik kan daar verder niets over zeggen. Het zit nog niet eens in de boezem van het kabinet.

Mevrouw **Örgü** (VVD): Voorzitter! Gisteren zei de fractie van de PvdA nog dat dit amendement zo'n 50 mln. gulden zou kosten. Daarom ben ik verrast door het bedrag dat het kabinet ons nu voorschotellet, namelijk een bedrag tussen de 540 mln. en 1,2 mld. gulden. Kijken wij naar de huidige samenstelling van de Kamer, dan haalt dit amendement het. Hoe gaat het kabinet dit amendement dekken?

Staatssecretaris **Verstand**: Ik heb aangegeven wat de consequenties kunnen zijn. In financiële zin kunnen het behoorlijke consequenties zijn. In principiële zin wordt er een voorschot genomen op het langer durend zorgverlof door dit verlof een collectief karakter te geven. Het wordt namelijk gekoppeld aan het Algemeen werkloosheidsfonds. Ik ben daarover in debat met de Kamer, maar het mag inmiddels duidelijk

Verstand

zijn dat ik de aanneming van het amendement sterk ontraad.

Mevrouw **Örgü** (VVD): Ik hoor achter mij zeggen dat ik het bedrag enigszins moet nuanceren. De andere amendementen die de staatssecretaris al heeft behandeld, moeten echter ook nog van een dekking worden voorzien. Waar gaat het kabinet dat van doen?

Staatssecretaris **Verstand**: Een aantal amendementen heeft betrekking op redelijk kleine bedragen. Neem het adoptieverlof. Dat kost 1 mln. gulden. Als je dat omrekent in een premie AWF, dan kom je misschien op vier cijfers achter de komma uit. In die orde van grootte ligt het. Voor het amendement over het langer durend zorgverlof is echter nog geen dekking beschikbaar. Wij kunnen ook geen reële inschatting van dat bedrag maken. Ik heb een risico-inschatting gegeven, op basis van het onderzoek van het SCP. Ik heb er ook een bandbreedte bij aangegeven.

Mevrouw **Örgü** (VVD): Die bandbreedte ligt niet bij een bedrag tussen de 50 mln. en de 100 mln. gulden, maar bij een bedrag tussen de 540 mln. en de 1,2 mld. gulden. Ik ga er dus van uit dat het kabinet al enigszins heeft nagedacht over hoe dat amendement wordt bekostigd.

Staatssecretaris **Verstand**: Neen, voorzitter. Het kabinet heeft daar geen dekking voor. Ik dacht overigens dat, als er een amendement wordt ingediend, de indiener ervan ook de dekking aangeeft.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Dat moet alleen als de oppositiepartijen dat doen.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik dacht dat dit bij de algemene mores van de Kamer behoorde. Het kabinet heeft er in ieder geval geen dekking voor. Het kabinet wil niet voorsorteren op de besprekingen over de begroting. Hetzelfde geldt voor het kabinetsstandpunt over het langer durend verlof.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Voorzitter! Ik neem de staatssecretaris serieus als het gaat om de inschatting van de bedragen. Ik moet wel. Ik kan mij echter niet

voorstellen dat zij zegt dat zij de aanneming van het amendement sterk ontraadt. Ik kan mij alleen maar voorstellen dat de staatssecretaris, ongetwijfeld ook op gezag van de minister van Financiën, het amendement onaanvaardbaar verklaart.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik breng mijn argumenten over. Ik debatteer met de Kamer. Ik verwacht dat, als de Kamer in tweede termijn spreekt, na mijn argumenten te hebben gewogen, wij het debat dan kunnen afronden.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Mag ik er dan van uitgaan dat wij daarna opnieuw van u een oordeel krijgen over het amendement? De situatie kan zich namelijk voordoen dat mevrouw Bussemaker en mevrouw Schimmel bij het amendement blijven en dat u het risico loopt dat een kostenpost van tussen 0,5 en 1 mld. gulden niet gedekt is. Ik neem u serieus als het gaat om die bedragen en wil graag dat u alsnog een oordeel geeft over dit amendement. Naar mijn mening kan dat oordeel op dit moment niet anders zijn, dan dat het onaanvaardbaar is.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik zal mijn eindoordeel in tweede termijn geven.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): U noemt het voorsorteren, maar ik noem het het paard achter de wagen spannen als wij nu niet gebruiken van de maatregelen die er zijn. U zegt dat u niet weet wat de effecten zijn. Weet zij dat dan wel als het gaat om palliatief verlof? De kring van rechthebbenden wordt nu afgebakend, terwijl dat niet is gebeurd bij het palliatief verlof. Waarom moet dat nu wel als het gaat om het verlof voor het zorgen voor ernstig zieken? Ik herhaal dat ik gegevens wil over de veronderstellingen waarop de berekeningen zijn gebaseerd. Het Sociaal en cultureel planbureau zegt dat bij een doorbetaling van 70% van het wettelijk minimumloon, 150.000 mensen waarschijnlijk gebruik zouden maken van palliatief verlof. De loopbaanonderbreking is lager. Het zijn er maar 200. Het SCP zegt zelf dat dat niet verklaard kan worden uit het inkomensverschil. Er is dus een groot verschil tussen wat mensen zeggen als hen wordt

gevraagd of zij misschien ooit een keer verlof op willen nemen, en het feitelijk gebruik. Als je uitgaat van het feitelijk gebruik, komt je uit op een bedrag dat niet hoger is dan 55 mln. gulden. Dat is precies dat bedrag dat voor de Finlo is gereserveerd. Dus voordat wij in de tweede ronde verder over dit amendement praten, wil ik graag weten waar die inschattingen nu precies op zijn gebaseerd en hoe ze zich verhouden tot de feitelijke ontwikkeling op het punt van palliatief verlof.

Staatssecretaris **Verstand**: Er is geen geld voor dit amendement, maar ik heb al drie keer geprobeerd dat scherp over het voetlicht te krijgen. Wij hebben een verkenning laten maken door het SCP. Op basis daarvan hebben wij heel serieus gekeken – het is geen kwestie van majeure – naar wat het SCP heeft aangegeven als het potentieel dat gebruik gaat maken van deze regeling. Verder gaat het om het feit dat het materieel een vorm van een collectief recht wordt. Ook dat zal zijn invloed hebben op het gebruik van dit recht, zowel aan de werknemers- als aan de werkgeverskant. U vraagt mij nu om een precieze berekening. Wij hebben geprobeerd om serieus een inschatting te maken van de risico's zijn als je deze sluis opent. Dat is die bandbreedte van 500 mln. tot 1,2 mld. gulden. Wij hebben om de effecten goed in beeld te kunnen brengen, besloten om het CPB precieze berekeningen te laten maken en effecten in beeld te laten brengen. Dan kunt u nu niet aan mij vragen of ik die effecten en die bedragen nu al kan geven. Daar moet het CPB eerst naar kijken. Ik heb een serieuze risico-inschatting willen geven en ik heb willen zeggen dat ik vind dat dit voorsorteert op de commissie-Van Rijn, de kaderbriefbesprekingen en het standpunt van het kabinet over het langer durend zorgverlof. Bovendien is het in strijd met de principes van de Wet-Finlo als rechten worden gecreëerd in het AWF.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): U zegt dat de sluis te veel worden geopend als u hiermee akkoord gaat. Het valt mij op dat als het aan u ligt de sluis bij andere amendementen behoorlijk gesloten blijven. Ik wil u een politieke vraag stellen. Twee coalitiepartijen dienen een aantal amendementen in, omdat zij vinden

Verstand

– terecht, de fractie van GroenLinks ondersteunt dat ook – dat een aantal regelingen niet ver genoeg gaan of bijgesteld moeten worden. U wijst dat allemaal af en zegt dat dat in de toekomst maar moet worden geregeld. Hoe schat u dat politiek in? Ik heb al eens eerder aan u gevraagd naar wie u meer luistert, naar de VVD of naar de PvdA en D66. Dat zijn coalitiegenoten. Ik probeer hier politieke helderheid te krijgen, want anders voeren wij toch een beetje wazig debat. U verwijst nu alle amendementen, behalve als ze maar weinig kosten, naar de prullenbak. Dat is mijn politieke analyse.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik heb bij ieder amendement inhoudelijk beargumenteerd waarom niet of waarom wel, gekoppeld aan de uitgangspunten van de Wet arbeid en zorg. Ik ben met de Kamer in debat over de amendementen. Het kabinet heeft zijn eigen verantwoordelijkheid en de Kamer heeft haar eigen verantwoordelijkheid. Over de verschillende inzichten zijn wij op dit moment in debat met elkaar. Ik heb gezegd dat ik de tweede termijn van de Kamer afwacht en dat ik in mijn tweede termijn met een definitief oordeel over de amendementen zal komen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter!...

De **voorzitter**: Nee, u heeft nu echt antwoord op uw vraag gekregen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Een tussenoordeel zou ik wel op z'n plaats vinden.

De **voorzitter**: Het is aan de staatssecretaris om te bepalen of zij bereid is om dat te geven of niet. Mevrouw Bussemaker heeft in deze ronde ook al een aantal vragen gesteld. De staatssecretaris gaat nu door met het oordeel over de amendementen. Ik kondig u aan dat ik hier precies om 23.00 uur mee kap, al zit u midden in een amendement.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik ben mevrouw Dankers nog een antwoord schuldig op de vraag over de verkenning langer durend zorgverlof. Dan neem ik meteen het punt van mevrouw Van Gent mee over alleengaanden en haar opmerking over de vouchers. Mevrouw Dankers

heeft ook een relatie gelegd met de AWBZ. Ik heb aangegeven dat er binnen het kader van de Wet arbeid en zorg aandacht wordt besteed aan de belemmeringen voor werknemers met zorgtaken. Ik heb ook aangegeven dat het kabinet oog heeft voor een aantal zorgnoden in de samenleving. Er is ook een aantal trajecten op uitgezet. Op dit moment vindt er een verkenning plaats naar de sociale zorginfrastructuur. Er is een MDW-traject voor vouchers en persoonsgebonden budgetten, waarvan het eerste deel is afgerond. Wij zijn ook bezig met het MDW-traject voor persoonlijke dienstverlening. Wij zijn bezig met een verkenning naar de levensloop. Daarbij komen ook deze aspecten aan de orde. Wij vergeten ze dus niet; ze vallen alleen in een ander traject dan dit wetsvoorstel. Ik hoop dat ik mevrouw Van Gent en mevrouw Dankers hiermee een beetje tegemoetgekomen ben. Mevrouw Van Gent weet in ieder geval dat eraan gewerkt wordt.

Dan kom ik bij het amendement van mevrouw Örgü over het driekwart dwingend recht. Het amendement op stuk nr. 13 is volgens mij vervangen door het amendement op stuk nr. 23. Ik wil nog graag een opmerking kwijt over het calamiteitenverlof. Over het calamiteitenverlof hebben wij in het kader van de vakantiewetgeving een uitvoerige discussie gehad. Het is nu zo in de wet opgenomen dat het calamiteitenverlof als recht absoluut is. Het mag uitgewisseld worden met vakantie op het moment dat werkgever en werknemer daar na de calamiteit een afspraak over maken. Op het punt van de loondoorbetaling is er al een afwijkingmogelijkheid in de sfeer van tweederde dwingend recht. Het leek mij goed om dit er nog even bij te vermelden. Wat dat betreft denk ik – dan heb ik het met name over hoofdstuk 4 – dat het aansluit bij wat wij nu al bij het calamiteitenverlof geregeld hebben. Misschien wil mevrouw Örgü haar amendement in die zin aanpassen. Ik ben er niet echt enthousiast over, maar het past wel in de systematiek die wij bij die paragraaf hebben gekozen. Het kraamverlof, artikel 4:2, is ook een onderdeel van dit hoofdstuk. Ik vind twee dagen een minimumvoorziening die ik graag in de sfeer van het dwingend recht breng.

Mevrouw **Dankers** (CDA): Hoe kan het driekwart dwingend recht alleen op zorgverlof toegepast worden? Immers, u heeft de regeling van het zorgverlof in de praktijk zelf gekoppeld aan het calamiteitenverlof. Als u het voor het één doet, komt u vanzelf bij het ander terecht, indien u zelf dwingend voorschrijft dat het eerst één dag calamiteitenverlof en daarna zorgverlof moet zijn. De techniek van uw eigen wetsvoorstel dwingt volgens mij tot driekwartdwingendheid voor allebei.

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! Ik ben het daar volstrekt niet mee eens. Calamiteitenverlof valt onder hoofdstuk 4. Ik heb net geprobeerd de samenloop te verklaren tussen calamiteitenverlof, dat veel breder is, en zorgverlof. Als zorgverlof, omdat de nood zeer hoog is, via calamiteitenverlof onder hoofdstuk 4 wordt opgenomen, dan valt het daaronder. Daarna gaat het ingevolge de samenloopbepaling over in tiendaags zorgverlof en valt het dus onder hoofdstuk 5. Dat kan een ander regime hebben.

Voorzitter! Ik heb over calamiteitenverlof gezegd wat ik daarvan vond. Ik heb dat daarnet ook al gedaan over het kortdurend zorgverlof. Ik ben niet erg enthousiast over dit amendement. Dat moge inmiddels duidelijk zijn. Daarbij speelt bij mij een rol dat in het amendement van mevrouw Örgü, zoals het er nu ligt, ook het kortdurend zorgverlof en het absolute calamiteitenverlof onder dat afwijkende recht worden gebracht.

Mevrouw Dankers wil ik nog zeggen, dat ik met mevrouw Bijleveld in het kader van de vakantiewetgeving een discussie heb gehad en dat zij toen ook heeft gezegd, dat het recht op calamiteitenverlof juist gezien de aard ervan een recht zou moeten zijn dat in absolute termen geldt.

Voorzitter! Ik ontraad dit amendement. Het zwaarst weegt daarbij voor mij, dat kan worden afgeweken van het verlofrecht. Wellicht dat dit nog tot aanvullingen leidt in tweede termijn.

Mevrouw **Dankers** (CDA): Voorzitter! Blijft de staatssecretaris het verlofrecht wel erkennen als een onderdeel van de arbeidsvoorwaarden? Zij is haar betoog vandaag gestart met de opmerking dat de arbeidsvoorwaar-

Verstand

den primair het domein zijn van de sociale partners.

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! Ik spreek iedere keer over die drietrapsraket en nu nog maar eens. De eerste trap betreft het absoluut recht, waar niet van afgeweken kan worden (zwangerschapsverlof), de twee trap omvat de tien dagen zorgverlof met een minimale bescherming, maar wel geclausuleerd, zoals ik er iedere keer bij zeg, en de derde trap behelst bijvoorbeeld het fiscaal stimuleren van het ouderschapsverlof. Er zitten dus verschillende gradaties in van verantwoordelijkheidsverdeling tussen sociale partners, individuele werkgevers en werknemers.

Voorzitter! Ik kom op amendement nr. 15, het amendement van mevrouw Dankers over uitbreiding van het ouderschapsverlof van drie maanden naar vier en een halve maand. Wij hebben het ouderschapsverlof laten evalueren. Uit dat onderzoek is volstrekt geen behoefte gebleken aan verlenging van dat verlof. Als iets als een knelpunt werd ervaren, was dat het betalen van het ouderschapsverlof, maar niet de duur ervan. In de toelichting op het amendement stelt mevrouw Dankers, dat ouders door deze uitbreiding van het verlof het eerste jaar zelf voor hun kind kunnen zorgen. Als het zwangerschaps- en bevallingsverlof en twee keer het huidige ouderschapsverlof van de partners bij elkaar opgeteld worden, dan gaat dat al aardig in die richting. Maar mijn belangrijkste argument tegen het amendement is, dat uit de evaluatie op geen enkele wijze behoefte is gebleken aan verlenging van het ouderschapsverlof. Overigens, voor de volledigheid van de informatie: de kosten van dit amendement zouden tussen de 40 mln. en 75 mln. gulden bedragen. Ik ontraad het amendement om de redenen die ik noemde.

Nu het amendement van mevrouw Dankers op stuk nr. 16: het schrappen van het politiek verlof. Veel fracties maakten opmerkingen over deze vreemde eend in de bijt. In de nota naar aanleiding van het verslag merkte ik al op dat dit voor ons geen hoofdpunt vormt. Om die reden laat ik het oordeel over dit amendement over aan de Kamer.

Het amendement op stuk nr. 17 van de heer De Wit gaat over de uitbreiding van het ouderschapsverlof van drie naar zes maanden voor

alleenstaande ouders. Ook in dit geval hebben wij geen aanwijzingen dat er behoefte bestaat aan een verdubbeling van het ouderschapsverlof. Ik schetste zonet het dilemma bij het zorgverlof voor tien dagen, maar de risico's voor alleenstaande ouders bij de herintreding in de arbeidsmarkt lijken mij nog ingrijpender. Als mensen na het zwangerschapsverlof nog zes maanden ouderschapsverlof krijgen, dan wordt de afstand voor terugkeer naar het werk wel erg groot en kunnen er drempels ontstaan. Wellicht laat de heer De Wit zich door dit argument overtuigen. Ik ontraad dit amendement dus. De structurele kosten ervan zouden 2 à 3 mln. gulden bedragen.

Over het amendement van de heer De Wit op stuk nr. 18 het volgende. In het begin zei ik al dat wij in januari zijn begonnen met de fiscale stimuleringsregeling voor het ouderschapsverlof. Het is nog veel te vroeg om daarvan iets terug te zien in CAO's en ik vind dat wij dit proces op zijn minst zijn gang moeten laten gaan. Wij hebben wederom gekozen voor een verdeling tussen werkgever, werknemer en overheid. De kosten ervan worden geraamd op 170 mln. gulden aan derving van belastinginkomsten en 200 mln. gulden extra lasten voor werkgevers. Ik wijs dit amendement dus om inhoudelijke redenen af, maar zeker ook vanwege de kosten die ermee zijn gemoeid.

De heer **De Wit** (SP): Voorzitter! Erkent de staatssecretaris dat de kosten zullen meevallen naarmate de fiscale stimuleringsregeling meer wordt gebruikt? Verder wordt in het amendement gekozen voor doorbetaling van het loon op basis van het minimumloon. Ons voorstel is dus niet geheel analoog aan het zorgverlof: wij stellen voor om alleen het minimumloon door te betalen. Dat is een iets andere benadering, die ikzelf redelijker vind dan een teruggang naar 70% van het minimumloon, omdat ook mensen met een laag inkomen of alleenstaanden van deze regeling gebruik zouden kunnen maken.

Staatssecretaris **Verstand**: Mijn hoofdbezwaar tegen dit argument is dat er een wettelijk recht gecreëerd is. Wij hebben nu net gekozen voor een fiscale stimuleringsregeling, die een paar maanden geleden is ingegaan. Ik vind dat wij moeten

bekijken hoe de huidige instrumenten, die nog maar kort op de markt zijn, werken. Ik voel op dit moment dus niets voor een wettelijke recht op loondoorbetaling. En mijn bezwaren worden nog versterkt door de kosten die ermee gemoeid zijn. Ik ontraad dus dit amendement.

Het amendement van de heer Van Middelkoop op stuk nr. 19 betreft het schrappen van de mogelijkheid dat reeds aangevangen kortdurend zorgverlof eindigt vanwege zwaarwegend bedrijfs- of dienstbelang. Ik ben niet enthousiast over dat amendement. Als dit zo zou worden vastgelegd, verdwijnt er een stuk flexibiliteit en maatwerk. De situatie hoeft voor een werknemer de ene dag niet dezelfde te zijn als de andere dag. Een kind dat ziek is, kan in de loop van de tijd beter worden of aan de zorg van een ander overgedragen worden. Een werkgever die het zelf een paar dagen wat rustig heeft, kan het ineens heel druk krijgen. Ik vind dat werkgever en werknemer, als er behoefte is aan maatwerk en flexibiliteit, met elkaar in gesprek moet komen om beide belangen tegen elkaar af te kunnen wegen. Ik zou het jammer vinden als die flexibiliteit eruit zou gaan.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Hier worden echt heel verschillende vormen van flexibiliteit met elkaar vergeleken. Een werknemer heeft maximaal tien dagen. Als hij dagen opneemt om een kind te verzorgen en dat kind is na een paar dagen weer beter, gaat hij aan het werk. Dat is dus een heel andere vorm van flexibiliteit. Ik vind het niet goed dat, als iemand op goede gronden zijn zorgverlofperiode begint – uit de aard van de regeling vloeit voort dat er dan echt iets aan de hand is – hij een telefoontje van zijn werkgever krijgt om weer aan het werk te gaan. Die afweging moet in het begin worden gemaakt. Als er na een paar dagen ineens een extra order komt voor de werkgever, heeft de werkgever een probleem. Maar dan is het recht verspeeld om het af te wentelen op de werknemer, die op goede gronden gekozen heeft voor zorgverlof.

Staatssecretaris **Verstand**: Dan blijf ik toch met de heer Van Middelkoop van mening verschillen. Situaties kunnen veranderen. Het gaat er niet om dat de werkgever tegen de werknemer zegt dat hij weer aan het

Verstand

werk moet. De werkgever heeft een probleem en hij kan contact zoeken. Hij moet de gelegenheid hebben om weer het belang van de werknemer tegen het bedrijfsbelang af te wegen. Ik vind dat die mogelijkheid er moet blijven.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Wij spreken hier over wetgeving. In de praktijk zal zo'n situatie als u nu schetst, zich altijd kunnen voordoen. Elke werkgever mag zijn werknemer bellen met de mededeling dat hij een probleem heeft en vragen of het misschien toch niet mogelijk is om weer aan het werk te gaan. Daar gaat het wetsvoorstel niet over. Dit wetsvoorstel bepaalt dat de werkgever met een beroep op zwaarwegende bedrijfs- en dienstbelangen tegen een werknemer kan zeggen dat die weer aan het werk moet. Over die situatie praten wij; niet over de grijze zone van de sociale omgang van werkgevers en werknemers.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik wil de mogelijkheid niet uitsluiten dat er tussentijds weer een afweging gemaakt wordt. Dit amendement geeft volgens mij de werknemer wat meer rechten, terwijl wij juist streven naar een evenwicht van de belangen. Ik heb geen behoefte om tussentijdse situaties dicht te timmeren.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Ik vind dit nauwelijks een inhoudelijke reactie. Dit is een evenwicht van appels en peren. Ik ga ervan uit dat het zorgverlof om serieuze redenen wordt gevraagd. Iemand kan thuis afspraken maken over de verzorging van een naaste en daar met zijn werkgever over hebben gepraat, die heeft aangegeven dat er geen zwaarwegende belangen in het geding zijn. Maar drie dagen later, terwijl de werknemer druk bezig is met de verzorging, krijgt hij te horen dat hij plotsklaps weer aan het werk moet. Hij moet dan allerlei andere afspraken maken, omdat degene die verzorgd wordt, moet worden opgevangen. Ik vind dat er dan geen sprake is van een evenwicht.

Staatssecretaris **Verstand**: U gebruikt nu het woord "plotsklaps".

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Ja, want ik neem uw wetsvoorstel serieus. De werkgever

heeft dat recht conform uw wetsvoorstel. U moet niet praten over allerlei mooiere situaties, die in de praktijk ongetwijfeld zullen bestaan. Wij praten over de wettelijke rechten die in het wetsvoorstel staan. Een werkgever heeft dat recht. U hebt het zelf zo geformuleerd.

Staatssecretaris **Verstand**: Wellicht heb ik een verkeerd beeld van het amendement.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): U heeft een verkeerd beeld van uw eigen wetsvoorstel.

Staatssecretaris **Verstand**: Nee, nee.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Ja, wel. Uw wetsvoorstel is volstrekt duidelijk: de werkgever kan na twee, drie dagen een telefoontje plegen: je moet weer aan het werk, ik heb een zwaarwegend dienst- of bedrijfsbelang. Punt uit.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik kijk er anders tegenaan. Het is een kwestie van overleg en geen dienstbevel dat plotsklaps gegeven kan worden. Ik vind dat de werkgever tussentijds het recht mag hebben om opnieuw de belangen van de werknemer en de werkgever af te wegen. Dat is de systematiek van de wet. Om die reden ontraad ik dit amendement.

De heer Van Middelkoop heeft een amendement ingediend om het kraamverlof van twee naar vijf dagen voor het tweede kind en volgende kinderen uit te breiden. Als het amendement van mevrouw Bussemaker en mevrouw Schimmel wordt aangenomen, dan geldt het voor alle kinderen. Ik twijfel eraan of het bij het krijgen van het tweede kind noodzakelijker is om meer kraamverlof te krijgen dan bij het eerste kind. Mijn ervaring is – en velen met mij – dat juist het krijgen van het eerste kind de meest ingrijpende ervaring is. Dat is verder niet zo relevant. Het uitgangspunt moet zijn minimale bescherming en laat het opplussen van extra kraamverlof aan de CAO-partners over. Dat is mijn principiële benadering van dit amendement.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Bent u het mij eens, dat in vergelijking met het amendement-Schimmel/Bussemaker dit amendement veel minder kost? Ik schat in

minder dan de helft van de 125 mln. gulden. Om die reden zou het minder ontraden moeten worden dan het amendement-Schimmel/Bussemaker.

Staatssecretaris **Verstand**: Het voorstel kost de werkgevers 65 mln. gulden.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Ik schat het minder in.

Staatssecretaris **Verstand**: Het is een financiële afweging. Mijn afweging is ten principale: het is een minimale bescherming. Laten wij de rest overlaten aan de CAO-partners of aan individuele afspraken. Om die reden ontraad ik het amendement.

Dan kom ik te spreken over het amendement-Van der Staaij op stuk nr. 21 dat het recht op adoptieverlof wil laten ingaan vanaf twee weken voor de eerste dag van de feitelijke opnemingsperiode. Het adoptieverlof beoogt niet om ruimte te creëren voor het adoptieproces in zijn geheel. Het is specifiek gericht op de bindingsperiode. Het kan in het buitenland ingaan, namelijk vanaf het moment waarop de zorg voor het adoptiekind aan de zorg van de adoptieouders is toevertrouwd. Ik ontraad aanvaarding van dit amendement en bepleit de regeling ongewijzigd te laten.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Waarom wilt u het per se beperken tot bindingsverlof? In de praktijk is namelijk gebleken dat het noodzakelijke verblijf in het buitenland voor de afhandeling van formaliteiten tot problemen kan leiden. Om die reden is daarvoor in allerlei CAO's is in het verleden een regeling getroffen. Waarom die enge beperking tot het bindingsverlof?

Staatssecretaris **Verstand**: Dat is de ratio achter het adoptieverlof. Door adoptieouders en kind de gelegenheid te bieden om fysiek bij elkaar te zijn, kan die binding tot stand komen. U breidt dit nu uit tot administratieve handelingen die voorafgaand aan de adoptie moeten worden verricht.

De heer **Van der Staaij** (SGP): De ratio achter dit verlof was mij bekend, maar waarom beperkt u zich daartoe? Waarom kiest u niet voor de ruimere reikwijdte die oorspronkelijk ook in de voorstellen van de

Verstand

PvdA zat en die ook was opgenomen in allerlei CAO's? Het verankeren van een minimumnorm in de wet kan ontmoedigen om straks in CAO's een oplossing te zoeken voor dit soort praktische problemen van vele adoptieouders.

Staatssecretaris **Verstand**: U moet niet vergeten dat het hier gaat om minimumbescherming. Ouders kunnen er toch ook zelf voor kiezen om voor het verrichten van die administratieve handelingen gebruik te maken van een deel van hun vakantiedagen of van de tijd die zij hebben gespaard via verlofsparen? Het gaat ook hierbij om een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid en dan vind ik dat heel redelijk.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik begrijp uit de argumentatie dat zich geen financiële argumenten verzetten tegen de in mijn amendement opgenomen flexibilisering.

Staatssecretaris **Verstand**: Mij is niet gemeld dat er financiële consequenties zijn, maar dat komt doordat de periode gelijk blijft.

Het amendement-Van der Staaij op stuk nr. 22 betreft de melding van adoptieverlof aan de werkgever. Ik dacht hierop al een positieve reactie te hebben gegeven, maar ik kan mij vergissen als gevolg van de grote hoeveelheid amendementen. Het amendement lijkt mij overbodig, omdat de wettelijke regeling het ook mogelijk maakt om ver voor het verwachte verlof aan de werkgever te melden dat dit zal worden opgenomen.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Mij gaat het er juist om dat het in bijzondere gevallen ook op een later moment dan drie weken moet kunnen worden gemeld. Ik wil het mogelijk maken om het bijvoorbeeld ook binnen anderhalve week nadat men van de definitieve datum van feitelijke opening weet, te kunnen opnemen.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik hoop dat de heer Van der Staaij het goed vindt dat ik hier nog even zorgvuldig naar kijk. Ik schort mijn oordeel, mede gelet op wat ik eerder zei, op.

Ik kom bij het amendement op stuk nr. 23 – het voormalige nr. 13 – van mevrouw Bussemaker. Voorgesteld wordt de Wet Finlo zo te

wijzigen dat het verlof minimaal eenderde van de arbeidsduur per week moet bedragen. Een vervanger wordt voor minimaal 12 uur per week aangesteld in plaats van 18 uur. Bij een vervanging van minder dan 18 uur per week lopen degenen die vervangen het grote risico dat ze uitkeringsafhankelijk blijven en dat het langer duurt voordat ze uit deze situatie komen. In de toelichting op het amendement staat dat de grens van 12 uur aansluit bij het bestaande werkgelegenheidsbeleid, maar dat is niet het geval. Dit is in overeenstemming met wat ik zei over de vervangingsuren. Wij zijn erop uit om economische zelfstandigheid te stimuleren en daarvoor biedt een baan van 12 uur, tenzij het een heel riant baan is, te weinig inkomen. Iemand met een uitkering blijft dus afhankelijk van een aanvulling. Bovendien, een grotere baan – en dat is ook een argument tegen het amendement – geeft meer kans op een behoorlijke werkervaring, zodat later een blijvende plaats op de arbeidsmarkt kan worden gevonden. De kosten bedragen overigens structureel maximaal 3,4 mln. gulden. Ik heb een aantal argumenten gegeven die mij tot de conclusie leiden dat ik aanvaarding van dit amendement moet ontraden.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik stel mij terughoudend op bij amendementen die niet door mij zijn ingediend, maar mijn fractie bestaat altijd veel aandacht aan herintreders. De staatssecretaris zegt dat vervangers voor minder dan 18 uur uitkeringsafhankelijk blijven. Met name herintreders willen met een beperkt aantal uren beginnen. Volgens mij is de staatssecretaris te paternalistisch in dezen. Ik vraag haar hier nogmaals naar te kijken en cijfers te noemen van herintreders die graag een beperkt aantal uren willen gaan werken. Herintreders zijn niet altijd uitkeringsafhankelijk. Ik denk dat dit ook een misverstand is.

Staatssecretaris **Verstand**: Cijfers over herintreders komen nog. Ik zei al dat het quotum herintreders niet is overschreden als het om de Wet Finlo gaat. Het gaat voor het grootste deel om vervangers die een uitkering hebben. Dat is een van de pijlers onder de wet. Deze mensen moeten de gelegenheid krijgen om een substantiële baan te krijgen, zodat werkervaring wordt opgedaan en

men economisch zelfstandig wordt. Als je dit amendement op de herintreders toespitst heb je een te kleine groep te pakken. Het belangrijkste is de groep van mensen die uit een uitkering komen. Ik ontraad aanvaarding.

Er ligt een amendement waarin wordt voorgesteld het kraamverlof van twee naar vijf dagen te brengen. Ik begrijp dat hierop nog een gewijzigd amendement komt. Ik heb mevrouw Schimmel horen zeggen dat dit verlof binnen een maand na de bevalling moet worden opgenomen. Ik heb daarnet al uitgelegd waarom wij voor de periode van twee dagen kraamverlof gekozen hebben. Wat daar bovenop geplust wordt, kan via afspraken met de sociale partners geregeld worden.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Er lopen hier wat zaken door elkaar heen, want het gaat ook over het amendement op stuk nr. 24, waar we aan toe waren gekomen. Ik had in mijn amendement bij het kraamverlof aangegeven: degenen die het kind erkennen. Bij interruptie hadden we daar al even een debatje over, maar ik zou het toch prettig vinden, als bij dit amendement nog even kan worden gezegd door de staatssecretaris, dat zij dit een goed punt vindt en mij daarin steunt.

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! Ik heb zonet al gezegd dat ik het eigenlijk wel logisch vind in de lijn van echtgenoot, geregistreerde partner en samenwonend, dat ook degene die het kind erkent in die trits thuishoort. Ik meen dat ik hiermee voldoende op de elementen van het amendement ben ingegaan.

Op stuk nr. 25 heeft mevrouw Van Gent een amendement ingediend inzake de uitbreiding van de kring bij kortdurend verlof met inwonende bloed- of aanverwanten en niet inwonende bloed- of aanverwanten in de eerste en tweede graad, alsmede met LAT-relaties. Ik heb daar in het debatje met mevrouw Dankers al over gesproken. Ik vertaal dit nu ook maar even als "naasten". Ik heb er een aantal redenen voor gegeven waarom ik vind dat we binnen het kader van de Wet arbeid en zorg die kring niet moeten uitbreiden. Ik denk dat het niet nodig is om die argumenten – als mevrouw Van Gent het daarmee eens is – hier nu te herhalen. We hebben ze daarnet uitvoerig gewisseld.

Verstand

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik ben er niet blij mee.

Staatssecretaris **Verstand**: Het zijn voor mij wel de argumenten om het amendement te ontraden, voorzitter.

Dan heeft mevrouw Van Gent een amendement op stuk nr. 26 ingediend inzake het creëren van een wettelijk recht op loondoorbetaling van 70% van het wettelijk minimumloon tijdens het ouderschapsverlof en wel via een loondoorbetalingsverplichting voor werkgevers. Dat is eigenlijk, met een variant in de betalingshoogte, een variant op het amendement van de heer De Wit. Ik voel niets voor een wettelijk recht op loondoorbetaling op dit moment. Ik vind dat we eerst eens even moeten kijken hoe het instrument van de fiscale stimulering uitwerkt. De kosten zijn overigens ook hier weer een verzwarend argument, namelijk 280 mln. gulden, te weten 130 mln. gulden belastinginkomstenderving en 150 mln. gulden extra werkgeverslasten.

Dan kom ik bij – zo zou ik bijna willen zeggen – het pièce de résistance, te weten het amendement op stuk nr. 27, dat maar liefst 37 bladzijden omvat. Daar hebben de medewerkers van het bureau wetgeving en van het departement heel hard aan gewerkt!

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Wat waren de kosten daarvan?

Staatssecretaris **Verstand**: Democratie mag volgens mij geld kosten, voorzitter.

Ik denk dat het niet nodig is om de argumentatie te herhalen die ik heb gegeven, waarom wij gekozen hebben voor de Wet arbeid en zorg zoals die er ligt. Ik wil nog even wijzen op de relatie met het tweederde dwingend recht. Die discussie hebben we ook al eerder gehad. Stel dat dit amendement aangenomen wordt, dan heb je tweederde dwingend recht en dat is een vreemde eend in de bijt van het Burgerlijk Wetboek. Daar werken we met de systematiek van het driekwart dwingend recht en kennen we geen afwijkingsmogelijkheden voor de ondernemingsraad of de personeelsvertegenwoordiging. Dat heeft te maken met het feit dat de ondernemingsraad en personeelsvertegenwoordiging geen inbreuk kunnen maken, in tegenstelling tot CAO-partijen, op de individuele

arbeidsovereenkomst. Hetzelfde geldt overigens voor de Ambtenarenwet: als het tweederde dwingend recht door zou gaan, zou het ook in de Ambtenarenwet op deze manier aan de orde komen. Het zou werkelijk een novum zijn in de geschiedenis van de Ambtenarenwet dat daar op die manier een afwijkingsrecht in komt. Ik denk dat ik daar op dit moment niet verder op in moet gaan, tenzij de Kamer dat graag wil. Mijn medewerkers hebben heel serieus aan dit amendement gewerkt. Het is echter zo'n enorme klus geweest dat wij de mogelijkheid niet moeten uitsluiten dat er nog fouten inzitten, maar die kunnen ontdekt en hersteld worden.

Ik heb er echt problemen mee dat als al die onderdelen weer naar het Burgerlijk Wetboek, het uitkeringsrecht, het militaire recht en het ambtenarenrecht gaan, de memorie van toelichting maar ook de hele schriftelijke behandeling wel heel erg in de lucht komen te hangen. Die hebben nergens meer verbinding mee. Uit een oogpunt van transparantie van het wetgevingsproces en van herkenbaarheid wordt het voor degenen die hiermee moeten werken – bijvoorbeeld rechters, advocaten en medewerkers personeelsbeleid – wel heel erg lastig omdat een aantal verbindende elementen ontbreken. Ik wijs ook op de adviezen van de Raad van State om het bevallings- en adoptieverlof niet meer te koppelen aan de Ziektewetuitkering en aan de Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen. Met name omdat de verbinding wegraakt tussen de memorie van toelichting en de hele wettelijke behandeling, vind ik dit amendement compliceerend. Het bevordert absoluut niet de transparantie en de toepassingsmogelijkheden.

Mevrouw **Dankers** (CDA): Voorzitter!...

De **voorzitter**: Nee, mevrouw Dankers, er is al zoveel over dit amendement gewisseld zowel tijdens de eerste termijn van de Kamer als vanavond, dat ik de verdere discussie hierover verwijs naar de tweede termijn.

Mevrouw **Dankers** (CDA): Als ik er nu niet meer over mag debatteren, doe ik dat wel in mijn tweede termijn. Ik voeg mij onmiddellijk naar uw orde.

Ik wil echter wel dat de staatssecretaris nader uitlegt waarom ze de opmerking maakt: "Democratie mag geld kosten". Als de Kamer haar controlefunctie uitoefent en ...

De **voorzitter**: Nee, dat was een tussenopmerking van de staatssecretaris die verder niets met de inhoud van het amendement te maken heeft. Ik verklaar deze interruptie buiten de orde.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik meen dat ik mijn opvatting over dit amendement voldoende duidelijk gemaakt heb.

Dan heb ik nog een amendement op stuk nr. 28 van mevrouw Bussemaker en mevrouw Schimmel over het adoptieverlof voor pleegouders die een pleegkind dat bij hen woont duurzaam opvoeden en verzorgen.

Wij hebben daarover reeds met elkaar gedebatteerd, waarbij ik erop heb aangedrongen om dit niet los te maken van het kabinetsstandpunt over pleegzorg. Daar ligt echt een relatie. Ik heb bovendien gezegd dat het kabinet daar heel welwillend naar zal kijken, ook gelet op hetgeen daarover in de Kamer is gezegd. Het kabinet wil een goede regeling maken. Ik ontraad derhalve aanvaarding van dit amendement. Ik hoop dat de toon die ik daarbij heb gezet, goed is overgekomen.

Mevrouw **Bussemaker** (PvdA): Maar dat betekent dat de wet weer op korte termijn gewijzigd moet worden.

Ik maak trouwens van de gelegenheid gebruik om mij te excuseren voor het feit dat ik af en toe de zaal heb moeten verlaten, maar het eten van vanavond is mij niet helemaal goed bevallen.

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! Er komt een kabinetsstandpunt over pleegzorg. Het lijkt mij het handigste dat wij dat koppelen aan het kabinetsstandpunt over het langer durend verlof. Als er een vierde wetgevingstranche komt, kunnen wij dat gewoon meenemen.

Het amendement op stuk nr. 29 van mevrouw Van Gent betreft uitbreiding van het bevallingsverlof van minimaal tien naar minimaal veertien weken. Ik zie er geen noodzaak toe. Het hoeft ook niet op grond van internationale verplichtingen. Uit evaluaties blijkt ook niet dat er behoefte aan is bij de desbetref-

Verstand

fende vrouwen. Uitbreiding met vier weken kost 250 mln. gulden extra aan uitkeringen. Aangezien er geen behoefte is geconstateerd in de evaluatie en wij ook in internationale referentiekaders aan de goede kant van de streep zitten en gelet op de kosten ontraad ik aanneming van dit amendement.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter! De staatssecretaris zal toch nog gegevens aanleveren voor morgen. Dat lijkt mij ook zinvol. Het gebeurt heel vaak dat mensen na die zestien weken toch in de Ziektewet belanden. Kan de staatssecretaris ook daarover nog wat cijfers aanleveren? Zij zegt dat er geen behoefte aan is, maar dat vind ik wel erg kort door de bocht. Waarop baseert zij dat? Heeft zij ook het doorsluizen in de Ziektewet daarbij ingecalculleerd?

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! Ik heb gerefereerd aan een evaluatie. Als u het op prijs stelt om de precieze cijfers te krijgen, dan kan ik daarvoor zorgen. Dan zal ik ze meenemen voor mijn tweede termijn. Op dit moment ontraad ik evenwel aanneming van het amendement.

Het amendement op stuk nr. 30 gaat over uitbreiding van het verlof voor binnenlandse adoptie van drie naar vier weken en in geval van buitenlandse adoptie van drie naar zes weken, uit te breiden met maximaal vier weken onbetaald verlof voor procedures. In het kader van andere amendementen heb ik er mijn oordeel al over gegeven. Mijn toon was gematigd over een uitbreiding van drie naar vier weken. Ik vind dit een behoorlijke uitbreiding die naar mijn mening niet nodig is. Ook hier geldt het argument van de minimumbescherming, de eigen inzet van het individu en de mogelijkheid om in het kader van de arbeidsvoorwaarden op te plussen. Ik vind dat dit amendement te ver gaat. Als extra argument wil ik ook de extra kosten vermelden.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter! Het gaat eigenlijk om een relatief kleine groep. De staatssecretaris kan wel zeggen dat het in arbeidsvoorwaardelijk overleg kan worden geregeld, maar je kunt vergeten dat het voor zo'n kleine groep zo precies wordt opgenomen. Daarom probeerden en proberen wij

het gisteren, vandaag en morgen hier te regelen. Het gaat om extra onbetaald verlof. Er dient zich ook wel eens iets onverwachts aan, waardoor je lang moet verblijven in het land waar het kind wordt geadopteerd. Moeten wij er voor deze kleine groepen, die heel goede redenen hebben om over te gaan tot adoptie, zo moeilijk over doen? Kunnen wij hun niet het recht geven om onbetaald verlengd verlof op te nemen? Wat is het bezwaar van de staatssecretaris daartegen? Het gaat echt niet om heel veel mensen.

Staatssecretaris **Verstand**: Voorzitter! Dat is niet mijn invalshoek. Je kiest voor drie of vier weken adoptieverlof. Dat vind ik een heel redelijke termijn. Je mag verwachten dat mensen ook zelf hun tijd daarvoor inzetten. Ik vind het niet nodig om dat verder uit te breiden. De werkgever en de werknemer kunnen afspreken dat er meer betaald of onbetaald verlof mag worden opgenomen of dat de werknemer er eigen tijd voor inzet. Het argument dat het niet om zulke grote getallen gaat, is voor mij niet doorslaggevend.

Voorzitter! Volgens mij heb ik alle amendementen aan de orde gesteld.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Het amendement op stuk nr. 33 is ter vervanging van dat op stuk nr. 28, en het amendement op stuk nr. 32 is ter vervanging van dat op stuk nr. 7. Die zijn dus eigenlijk behandeld.

De **voorzitter**: Dat dacht ik ook. De staatssecretaris kijkt er nog even naar.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik moet er even de wettekst bijhalen.

De **voorzitter**: Wij naderen het magische tijdstip van elf uur. Dan behandelen we deze amendementen, plus dat op stuk nr. 31, morgenochtend.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Het amendement op stuk nr. 31 gaat over verlengd kraamverlof, met doorbetaling. Ik krijg daar graag een reactie op.

Staatssecretaris **Verstand**: Verlengd kraamverlof tot vier weken, met behoud van loon, ter hoogte van 70% van het wettelijk minimumloon. Wij hebben de discussie gehad over

twee en vijf dagen. Ik heb gezegd dat ik die twee dagen als minimumvoorziening, met een dwingend-rechtelijk karakter, prima vind. Het lijkt mij een voor de hand liggende conclusie dat ik vier weken wel erg vergaand vind, en dan ook nog met behoud van 70% van het wettelijk minimumloon. Ik wijs dit amendement daarom af, onder verwijzing naar de door mij gehanteerde argumenten bij de andere amendementen.

Voorzitter! Ik kom niet verder dan het amendement op stuk nr. 31. Ik ben dus aan het eind van mijn betoog.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Voorzitter! Ik heb een verzoek. De staatssecretaris heeft het amendement op stuk nr. 12 sterk ontraden. Dit amendement regelt dat je een loopbaanonderbreking kunt doen plaatsvinden zonder vervangingsis en zonder een minimumverlofduur voor de verzorging van ernstig zieken of mensen met een levensbedreigende ziekte. De staatssecretaris heeft de onderbouwing sterk ontraden, en daartoe cijfers gegeven. Ik voel heel sterk de behoefte, en met mij meerderen, om die cijfers op papier te krijgen om dat nog eens te kunnen nagaan. Het is namelijk vrij cruciaal om te kunnen beoordelen of dat amendement werkelijk leidt tot dergelijke kosten. Om dit serieus te kunnen bekijken wil ik u verzoeken, voorzitter, het debat niet morgen voort te zetten maar op een later tijdstip, opdat ons de gelegenheid wordt geboden niet alleen in de nachtelijke uurtjes de cijfers te bestuderen, maar daarvoor een aantal werkdagen te gebruiken.

□

De **voorzitter**: Het verzoek wordt door een aantal woordvoerders gedeeld, zo zegt u. Is dat het geval?

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Ik zie niet in, waarom we dit debat niet gewoon kunnen afronden. Als we voordat we daarover stemmen inzicht kunnen krijgen in de cijfers, kunnen we altijd nog bekijken of een heropening nodig is. Het is meer een kwestie van efficiency van parlementaire tijdsbesteding.

De **voorzitter**: Kan de staatssecretaris aangeven, wanneer de gevraagde gegevens bij de Kamer kunnen zijn?

Voorzitter

Morgenochtend om half tien zou mooi zijn.

Staatssecretaris **Verstand**: Ik moet zeggen dat ik het lastig vind om dat in te schatten, met alle bereidwilligheid van mijn kant om de cijfers snel aan te leveren. Morgenmiddag? Is er bezwaar tegen als de cijfers er morgen aan het eind van de middag zijn?

De **voorzitter**: Ik stel voor dat de cijfers er morgen uiterlijk om 12.00 uur zijn. Dan beginnen wij om 13.00 uur met de regeling van werkzaamheden. Om ongeveer 14.00 uur, omdat er waarschijnlijk nog iets tussen komt, behandelen wij het VAO. Om 14.30 uur gaan wij verder met de Wet arbeid en zorg, de repliek. Dan doen wij 's avonds de dupliek.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Dan vergaderen wij toch niet?

De **voorzitter**: Het wetsvoorstel is nog niet aangenomen, mijnheer Van Middelkoop. U kunt op donderdagavond toch wel werken?

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Neen, voorzitter! Dat ...

De **voorzitter**: Dat is mijn voorstel.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Voorzitter! Het gaat over iets dat eigenlijk niet tot het wetsvoorstel behoort, maar er bij amendement in komt. Ik voel er niets voor, het proces daarvoor te vertragen. Het lijkt mij logischer, het debat over het overgrote deel van het wetsvoorstel eerst voort te zetten. Dan kunnen wij eventueel op een later moment de discussie voortzetten over het amendement aan de hand van de berekeningen.

De **voorzitter**: Dat heeft ook mijn voorkeur, maar ik heb een meerderheid tegenover mij.

Mevrouw **Schimmel** (D66): Dat heeft niet mijn voorkeur. De aanneming van het amendement wordt sterk ontraden, op basis van cijfers die ons weliswaar zijn meegedeeld, maar die wij toch nog een keer goed willen bekijken, ook gelet op de veronderstellingen die eraan ten grondslag liggen. Dat kost tijd, maar dit is een vrij belangrijk onderdeel van de plenaire behandeling, al is dat er

door een wijzigingsvoorstel ingebracht. Wij willen dit goed bestuderen. Dat is onze motivatie, want het gaat ergens over. Het gaat niet over 1,3 mln. gulden.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Voorzitter! Ik kan nu al melden dat ik morgenavond verhinderd ben, het debat bij te wonen. Los van mijn persoonlijke belangen vind ik niet dat wij de regel dat er in deze tijd op donderdagavond niet wordt vergaderd, zomaar opzij kunnen zetten. Het is normaal dat, wanneer je in deze weken een onderwerp niet kunt afronden, dit naar later doorschuift. U kunt dit niet zomaar naar donderdagavond doorschuiven.

De **voorzitter**: Dat is mijn voorstel. Dat kan best.

De heer **Van Middelkoop** (Christen-Unie): Voorzitter! Ik vind dat u serieus moet omgaan met afspraken die algemeen geldig zijn.

De **voorzitter**: De afspraak is dat er in deze tijd op donderdagavond niet wordt vergaderd. Maar indien dat noodzakelijk is, kan het toch gebeuren. Dit kan worden geformaliseerd bij de regeling van werkzaamheden morgen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik stel voor, morgen om 10.15 uur te beginnen. Ik vind het vreemd wat hier gebeurt. De staatssecretaris noemt die 540 mln. gulden met betrekking tot het amendement op stuk nr. 12. Blijkbaar is dat op een berekening gebaseerd. Het lijkt mij logisch dat wij een kopietje van de cijfers krijgen, het liefst vóór 10.15 uur en anders in de loop van de ochtend. Dit is namelijk geen losse flodder.

Mevrouw **Örgü** (VVD): Ik heb het eerste voorstel van mijn collega van D66 goed gehoord. De staatssecretaris geeft aan dat de informatie pas in de namiddag komt. Ik wil duidelijk horen of die toch vóór 12.00 uur kan komen. Anders heeft het geen zin het een of het ander te doen. Wat mij betreft staan alle opties open. Ik schaar mij achter de meerderheid.

De **voorzitter**: Het kan vóór 12.00 uur, want wij vragen het vóór 12.00 uur. Ik stel voor, het laatste voorstel te volgen. Dat is de combinatie van het vragen van de cijfers en het

morgen om 10.15 uur beginnen met de repliek. Het gaat om één amendement.

Overeenkomstig het voorstel wordt besloten.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Dan is er in de afgelopen vijf minuten eigenlijk niets veranderd. Wij zijn nu gekomen aan het eind van de eerste termijn van de regering. De tweede termijn zal morgen om 10.15 uur aanvangen.

Sluiting 23.06 uur

□

Lijst van ingekomen stukken, met de door de voorzitter terzake gedane voorstellen:

- de volgende brieven:
 - een, van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, over de voortgang ontwikkelingssamenwerking (20361, nr. 100);
 - een, van de minister van Justitie, ten geleide van een aanvulling op de geannoteerde agenda voor de JBZ-Raad van 15 en 16 maart 2001 (23490, nr. 186);
 - twee, van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, te weten: een, over totstandkoming VN-verdrag inzake persistente organische stoffen (POP's) (27400-XI, nr. 57);
 - een, inzake Registratieplicht risicosituaties gevaarlijke stoffen (27628);
 - twee, van de staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, te weten: een, over het Innovatieprogramma Stedelijke Vernieuwing (26884, nr. 35);
 - een, inzake uitvoering van de prestatienormering uit de Huursubsidiewet (HSW) (27441, 27445, 24508, nr. 6);
 - een, van de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, ten geleide van het onderzoeksrapport "Onderzoek naar mogelijke oorzaken van de gezondheidsproblemen bij het rundvee op bedrijf Roozegarde" (26991, nr. 41);
 - een, van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake evaluatie experiment